

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΗΛΙΚΙΔΗΣ

**...για
τή χιλιάκριβη
τή λευτεριά.**

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

Δεύτερη έκδοση

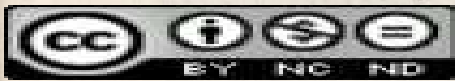
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1973

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΗΛΙΚΙΔΗΣ

Επικοινωνία htilikidou@gmail.com

... για τή χιλιάκριβη τή λευτεριά.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Δεύτερη έκδοση

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1973

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τοῦ Πολέμου	Σελ.	3
-------------	------	---

ΜΕΡΟΣ Ι

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ	Σελ.	9-40
-------------------------	------	------

Τῆς σπηλιᾶς τοῦ Κισσάβου	>	9
Θέρο μὲ τοὺς ἀντάρτες	>	9
Στὰ Ποταμούλια	>	10
Τοῦ Δίστομου	>	12
Στὰ Τέμπη	>	12
Τοῦ Καρά-ντάγ	>	13
Τοῦ ποταμοῦ	>	14
Τὰ χάλαρα	>	15
Τοῦ Χορτιάτη	>	16
Οἱ παπαδοπούλες τοῦ Χορτιάτη	>	17
Τοῦ Λειψυδριοῦ	>	18
Τὸ συντρεχιὸ Α΄	>	19
> > Β΄	>	20
Τῶν τριῶν χωριῶν Α΄	>	20
> > < Β΄	>	21
Τοῦ Πάικου	>	22
Τοῦ Τότου τοῦ λεβέντη	>	23
Πάλε μαυρίσαν τὰ ριζὰ	>	24
Μὲ τὴ λόγγη	>	24
*Οπού 'χει σφαῖρες μπόλικες	>	25
Τῶν διακόσων	>	25
Τοῦ Δοξάτου	>	26
Τοῦ Μπόζ-ντάγ	>	27
Τοῦ Κίρλικ	>	28
Τοῦ *Ολατζακ	>	29

Τοῦ Σούγιουτζου	Σελ.	29
Τοῦ Γοργοπόταμου	>	30
Τῆς Μεντίνας	>	31
Τῆς καπετάνισσας	>	33
Παγάνα	>	34
Τ' ἀτρόμητο καράβι	>	35
Τοῦ Βαθύκελου I	>	36
> > II	>	36
Τῆς Ἀρμάδας	>	37
Τ' Ἀργυρονήσι	>	38
Τῆς καβαλαρίας	>	41

Μ Ε Ρ Ο Σ Ι Ι

ΛΥΡΙΚΑ Κ' ΗΡΩΪΚΑ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ Σελ. 45 70

Τοῦ Λάμπη I	>	44
> > II	>	45
Ποιὸς σκότωσε μικρὸ παιδί	>	46
Τὸ βουβὸ σχολεῖο	>	46
Τῆς χαροκαμένης μάνας	>	47
Ἀνάθεμα τὸν πόλεμον	>	48
Ἀπὸ τὸ διωγμὸ τῶν Ἑβραίων I	>	49
> » > > > II	>	49
> » > > > III	>	50
Ὅμηροι I	>	51
> II	>	51
> III	>	52
> IV	>	52
Νανουρίσματα I	>	53
> II	>	53
> III	>	54
Τοῦ γιοῦ τῆς χήρας	>	54
Τῆς γριούλας	>	55
Τοῦ λαβωμένου ἀντάρτη	>	56
Τῆς ροδιάς	>	56
Τοῦ καπετάνιου	>	57
Τῆς ἀνταρτοπούλας	>	58
Τῆς κόρης καὶ τ' ἀρχοντογιοῦ	>	59
Τῆς μάνας καὶ τοῦ ὄχτροῦ	>	61

Τῆς γῆς τὰ μοσκολούλουδα	Σελ.	61
Τῆς μάνας τοῦ προσκυνημένου	>	62
Τῆς μάνας τοῦ χάρου	>	62
Τῆς στερεμένης βρύσης	>	63
Τῆς μάνας καὶ τῆς νύμφης	>	64
Τοῦ γέρο πλάτανου	>	64
Τ' ἄξιο φαρι	>	65
Τὸ πληγωμένο φαρι	>	66
*Ἡ Λένη ἢ ντερπεντέρισα	>	66
*Ὁ κύρης μου γραμματικός	>	67
*Ἡ κατάρα τῆς μάνας	>	67
Τοῦ Χάρου καὶ τοῦ μαύρου του	>	69
*Ἐπῆρα πέννα καὶ χαρτί	>	69
Καλὸς εἶν' ὁ Τραντάφυλλος	>	69
Πῶς ρέγεται ἡ ψυχούλα μου	>	70
Μιά παράκληση τοῦ ποιητῆ	>	71
Περιεχόμενα	>	73

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΗΛΙΚΙΔΗΣ

... ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ

ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΕΚΛΕΨΗΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΜΟΤΙΒΑ, ποίηση — 1953.

«... για τη χιλιάκριβη τη λευτεριά.», ποίηση — 1956.

ΖΗΣΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ, τραγωδία — 1957.

ΠΟΙΟΣ ΕΚΛΕΨΕ ΤΟΥΣ ΟΙΚΤΙΡΜΟΥΣ ΜΑΣ, θέατρο πρόζας — 1966.

ΤΟ ΕΙΔΩΛΟ ΤΟΥ ΚΥΚΛΩΠΑ, διηγήματα — 1967.

«... Ειρήνη πληγή μου...», ποίηση — 1972.

«... για τη χιλιάκριβη τη λευτεριά.», ποίηση — 1973 (β' έκδοση).

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1973

Ἀθήναι, 25η Ἀπριλίου 1958

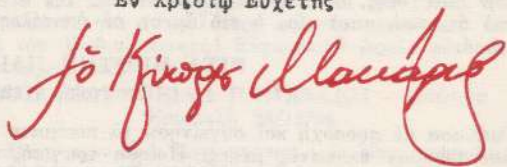
Ἀξιότιμον Κύριον
Στ. Τηλικίδην
Ἀριστέτου 7
Θεσσαλονίκη

Λυπούμεθα, διότι μετά τσοσάτης βραδύτητος -
ὀφειλομένης εἰς φόρτον ἔργασίας - ἀπαντῶμεν εἰς τήν ἀπό Ἰης
παρελθόντος Φεβρουαρίου ἐπιστολήν σας.

Τά ἀντίτυπα τῶν βιβλίων σας "Γιά τή χιλιάρη-
βη τή λευτεριά" καί "Ζήσης Γραβιάς" ἔλαβόμεν ἑγκαίρως καί μετά
πολλοῦ τοῦ ἐνδιαφέροντος τά ἀνεγνώσαμεν. Ὁμολογουμένως εἰς τās
σελίδας τῶν ὡς ἄνω βιβλίων σας - πραγματευομένων τοὺς προσφάτους
ἀπελευθερωτικούς ἀγῶνας τῆς Ἑλλάδος - ὑπάρχουν πλεῖστοι ἀναλο-
γίαι τοῦ ἀγῶνος τόν ὅποτον ὑπέρ τῶν αὐτῶν ἰδεωδῶν διεξάγει σήμε-
ρον ὁ Κυπριακός λαός.

Συγχαίροντες ὑμῖν ἐπὶ τούτοις, ἐπικαλοῦμεθα ἐφ'
ὑμῶν πλουσίας παρά θεοῦ εὐλογίας καί διατελοῦμεν,

Ἐν Χριστῷ Εὐχέτης

ΜΕΡΙΚΕΣ ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Οι εμπνεύσεις και η τεχνική σου, στο «... ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΤΤΕΡΙΑ», είναι αξιοσημειωτικές. Μένει μόνο το ερώτημα αν είσαι «λαός» ή «ποιητής». "Αν τὰ φριανε δλα αυτά ὁ λαός, τί ἀχμή! 'Εσύ πού τὰ φριασε, είσαι θαυμαστός δεξιοτέχνης (και μαζί ἑλίξω «λαός»). Χαίρομαι τό πόσο 'Ελληνικά κι' ἔθνικά ἐδούλεψες, πόσο ἐχώνεψες τήν κληρονομιά και τῆς ἔκανες ζεστή ἀναπαράσταση. 'Ετσι θά τὰ λεγαν οἱ τραγουδιστάδες - ποιητές τοῦ ἔθνους τότε πού ζοῦσαν, ἂν τὰ ζοῦσαν! Μποροῦμε ἀκόμα νά δοῦμε κι' ἄλλιῶς τό ἔργο σου: Τά ἥρωικά γεγονότα τῆς κατοχῆς, μόνο κλασικό τραγούδιμα, σάν ἐκεῖνο τοῦ 1700 - 1800 θά ἔπρεπε νά ἔχουν. Εὐτυχῶς πού ἕνας ποιητής τόρα τό μιμήθηκε και τό σαρκώθηκε. 'Ετσι τὰ γεγονότα αὐτά, βεῖχαν ὄχι μονάχα τόν τραγουδιστή τους, ἀλλά και τό τραγούδι τους. Κι' είναι, πολλά ἀπό τοῦτα τὰ τραγούδια ἀριστουργήματα και μερικά τόσο ἀνθρώπινα και εἰρηνιστικά, πού ἂν μεταφράζονταν, θά τὰ χαιρόνταν κι' οἱ ἴδιοι οἱ Γερμανοί.

ΔΗΜ. ΛΟΥΚΑΤΟΣ καθηγητής Πανεπιστημίου
'Επιστολές 28/2/55 - 12/10/56

Τό «... ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΤΤΕΡΙΑ» ἀποτελεῖ ἀπλό μνημείο και ἀκατάλυτο στήν ἀρετή και στήν φιλοπατρία τοῦ λαοῦ μας. Στά τραγούδια σας χρησιμοποιήσατε ἀτόφια τή γλώσσα τοῦ λαοῦ, γιά νά καταγράψετε μιὰ ἱστορική ἐποχή πού δέν ἐπαναλήφθηκε ὕστερα ἀπό τό 1821. Καί νομίζω πῶς τό ἀξιοσημείωτο προσόν τοῦ βιβλίου, είναι αὐτή ἡ γλώσσα και ἡ «ἐκφραση» πού πηγάζει κατ' εὐθείαν ἀπό τό ἥρωικό και λυρικό δημοτικό μας τραγούδι, πού μᾶς τό προσφέρετε ἀνόθευτο, χρησιμοποιώντας γιά ποιητή τις παλιές σας. 'Από μιὰ τέτοια γνήσια πηγή, πού αἰμοδοτήσε με τήν παράδοσή της τοῦς κορυφαίους ποιητές μας, δέ μπορεί κανένας νά πει δίχως ἐμπιστοσύνη και σεβασμό! Κι' αὐτά τὰ δυό είναι πού αἰσθάνθηκα, ἀγαπητέ, ἀγνωστε και διακριτικέ μου φίλε, διαβάζοντας τὰ τραγούδια σας και τὰ σύντομα εἰσαγωγικά σημειώματα πού τὰ ντοκουμέντάρον ἱστορικά. Σκέφθηκα, μάλιστα, μήπως θά ἦταν αὐτή ἡ πιό κατάλληλη ἐκφραση γιά νά καταγραφεῖ ποιητικά τό ἔπος τῆς 'Ελληνικῆς πατριωτικῆς ἀντίστασης στόν ξένο ἐπιδρομέα. Μήπως αὐτή ἡ ἀφτυσιώδη φωνή τῆς 'Ελληνικῆς ὑπαίθρου, πού τόσο ἀκριβᾶ πλήρωσε τήν πίστη της, στίς ἥρωικές παραδόσεις τῆς ἱστορίας μας, δέν είναι ἡ πιό πειστική μαρτυρία, ἡ πιό ἀμνηστὴ ἀποτέλεσμα ἀντιστασιακῆ προσφορά.

ΡΙΤΑ ΜΠΟΤΜΗ ΠΑΠΑ - ποιήτρια
'Επιστολή 7/12/1966

Διάβασα με προσοχή και συγκίνηση τὰ ποιήματα και τις σημειώσεις πού μου θύμισαν σοτεινές μέρες. Ποίηση τραγική, ὑποβλητική! 'Εκτέλεση ἀξιοπρόσεκτη. Τό «... ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΤΤΕΡΙΑ», είναι ἀπό τὰ πολὺ καλά βιβλία πού ἔβγαλε ὁ πόνος τῆς βασιανισμένης ἐποχῆς.

ΧΑΡΑΛ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ - καθηγητής Πανεπιστημίου
'Επιστολή 11/12/56

Τό νά βγαίνουν τέτοια θέματα, και σέ τέτοια σχήματα λόγου, στήρεα και γνώριμα, είναι πάρα πολὺ καλό γιά τὰ γράμματά μας. Και είναι τιμητικό πολὺ, τό πῶς, τὰ ποιήματά σας, — προσωπικά, — δέν ξεχωρίζουν ἀπό τὰ δημοτικά μας τραγούδια, στέκουνε γνήσια.

ΕΛΛΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ - ποιήτρια
'Επιστολή 14/10/56

Τὰ τραγούδια στὸ «... ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ», εἶναι μικρὰ ἐπιγράμματα, γιομάτα λυρικό κ' ἐπικό χυμὸ καὶ δύναμη. Τὸ μοτίβο τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, τὸ πλαταίνει καὶ τὸ βαθαίνει ὁ ποιητὴς μ' αὐτὴ τὴ συλλογὴ του, ἀντάξια μὲ τὴν ἐποποιία τῆς Ἀντίστασης ποῦ τραγουδοῦσε. Εἶναι μιὰ δημιουργία σοβαρή, χωρὶς περιτολογίες, ἀπλὴ στὴ μορφὴ καὶ βαρειά, σχεδὸν δωρική. Μακάρι νὰ τὴν συνεχίσει ὁ ποιητὴς καὶ ν' ἀγκαλιάσει, σ' ἄλλες του συλλογές, ὅλο τὸ ἔπος τῆς Ἑθνικῆς Ἀντίστασης τοῦ λαοῦ μας στοὺς καταχτητές.

«ΕΙΡΗΝΙΚΟ Σ» - ΑΥΓΗ

Τὸ «... ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ» ἀποτελεῖ τὴν ποιητικὴ ἐνσάρκωση κ' ἀξιοποίηση στὸν πνευματικὸ χῶρο τοῦ ἀντιστασιακοῦ ἀγῶνα τοῦ λαοῦ μας. Κ' εἶναι αὐτό, ἕνας ἄθλος, ἐφάμιλλος μὲ τὸν ἀγῶνα. Ὁ στίχος σας, μὲ τὴν πηγαία του ἐμπνευση, ἔχει ὅλη τὴ μεγαλοπρέπεια, τὶς ἀλληγορίες καὶ τὴ λεβεντιά τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ κ' εἶναι σὰ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ, πλημμυρισμένως μὲ λυρισμό, συγκίνηση, πλαστικότητα κ' ἁρμονία. Μὲ χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση εἶδα, πὼς συνεχίζετε τὸν ὠραῖο δρόμο ποῦ χαράξατε μὲ τὰ «ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΜΟΤΙΒΑ» καὶ τὸν πλατύνετε καὶ τὸν ἀνεβάσατε σὲ ψηλὴ κορφή. Στὴν κορφὴ τῆς παλληκαριάς τῆς φυλῆς μας.

ΧΡΗΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ - ποιήτρια

Ἐπιστολὴ 17/10/56

Ὁ Σ. Τ., μὲ τὸ «...ΓΙΑ ΤΗ ΧΙΛΙΑΚΡΙΒΗ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ», προβάλλεται πλέον, ἀτεπλάγγελα, σὰν ἕνας δυναμικὸς ποιητὴς μὲ σπάνιο τάλεντο, ποῦ μπορεῖ νὰ προσφέρει πολλὰ στὴν λογοτεχνία μας γενικά καὶ ἰδιαίτερα στὴν ἀντιστασιακὴ καὶ τὴν μεταπολεμικὴ μὲ τὰ ποικίλα ἐνδιαφέροντά της. Τὸ ὑπόσχεται, κοντὰ στ' ἄλλα, ἕνας πόνος βαθὺς ποῦ δονεῖ τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ γιὰ τὶς θηριώδεις τοῦ πολέμου καὶ τ' ἀνθρώπινα θύματα. Πόνος ποῦ, μὲ τὴ ζωηρὴ λαχτάρα του γιὰ τὴν εἰρήνη, ἀγκαλιάζει ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα, χωρὶς νὰ ἐξαιρεῖ οὔτε τὸν ἐχθρό.

ΞΕΝΟΦΩΝ ΑΚΟΓΛΟΥΣ

Ἐφημερ. «ΠΡΟΣΦ. ΚΟΣΜΟΣ» 23/12/56

Ὁραῖος, δουλεμένος, λαξευτὸς δημοτικὸς στίχος. Τὰ νέα θέματα μπαίνουντα στὰ πλαίσια τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, παίρνουν τὴ δροσιὰ καὶ τὴ χάρη του, μὰ κρατᾶνε καὶ κάτι πολύτιμο κ' ὀλότελα δικό τους. Τὴ σύγχρονη ἀνθρωπιά, τὴν πίστη γιὰ τὸ καλύτερο καὶ τὸν προσωπικὸ λυρικό τόνο, ποῦ μαρτυροῦν τὸν ἀληθινὸ ποιητὴ! Εὐχομαί τὸ ὠραῖο αὐτὸ βιβλίον νὰ ἔχει τὴν αἶξια συνέχειά του.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΤΡΟΕΙΔΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ - ποιήτρια

Ἐπιστολὴ 28/12/56

Ὁ κύριος Στέφ. Τηλικίδης, ποῖν ἀπὸ λίγα χρόνια, μᾶς εἶχε προσφέρει ὅσα ἡ Μοῦσα του, ντυμένη τὰ στολίδια τοῦ λαϊκοῦ λόγου, τοῦ ἐνέπνευσε πάνω σὲ λογῆς καθέκαστα τοῦ βίου. Καί, ὁ ὑπογράφων, πῆρε τότε τὴν εὐκαιρία νὰ σημειώσει τὶς σκέψεις του, πάνω στὴν πρωτόφαντη, ἀλήθεια, ποιητικὴ αὐτὴ ἐκδήλωση, ποῦ δὲ ξέρω ἂν ἔχει τὸ ὄμοιο τῆς, σὲ ἄλλον νεοέλληνα ποιητὴ: τὴν ὑποκατάσταση, — συχνότατα ἐπιτυχῆ — τοῦ ἀπόρροιστου καὶ ἀνάγνωστο ποιητῆ ποῦ λέγεται Ἑλληνικὸς λαός, μὲ τὸ συγκεκριμένον δημονοργό, τὸ ἄτομο, τὸν ἕνα». Αὐτὴ, ἡ καθαρά προτοπορειακὴ ἐπεξεργασία ἐνὸς ποιητικοῦ, ὕλικου, ἀκολουθεῖται τώρα ἀπὸ μιὰ δευτέρη συλλογὴ, ποῦ τὸ θέμα της κλείνεται μέσα στὸ τραγούδισμα τοῦ ἀγῶνος, ποῦ φούντωσε, στὰ κατοχικὰ χρόνια, ἐναντίον τοῦ ἐπιδρομέως. Μὲ ὅλες τὶς θεωρητικὰς ἐπιφυλάξεις ποῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἔχει, πάνω σὲ ζητήματα ἀρχῆς, εἶναι ὑποχρεωμένος ν' ἀναγνωρίσει πὼς ὁ Στέφανος Τηλικίδης, εἶναι ποιητὴς, μὲ τὴν ἐτιμολογικὴ σημασία τῆς λέ-

ξως, δηλαδή «δημιουργός». Ξέρει ν' αναπλάθει τὰ θέματά του καὶ νὰ τὰ μεταφέρει, μὲ ὄριμη τέχνη, στὴν περιοχὴ τοῦ καθαροῦ λόγου. Τὸ μεγαλύτερο ὅμως προσόν του εἶναι ὅτι κατορθώνει, — χάρις σὲ μὴν ἀξιοθαύμαστη ἐξοικείωση μὲ τὴ λαϊκὴ Μοῦσα, — νὰ δημιουργεῖ τὴν ἀληθινὴ αἴσθηση πὼς βρίσκεται κανεὶς μπροστὰ σὲ πραγματικὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἡ γλώσσα, οἱ ἰδιοματισμοί, ἡ ποικιλία τῶν μέτρων, ἀλλὰ κυρίως ἡ σοφὰ μελετημένη ἐναλλαγὴ τῶν ρυθμικῶν τόνων μέσα στὸν στίχο, χαρίζουν στὸν ἀναγνώστη, τὴν ἀπόλαυση ποὺ θὰ ἐνωθε εἰς ἐπικοινωνοῦσε ἀπ' εὐθείας μὲ τοὺς ἀνώνυμους τραγουδιστάς, ποὺ προκάλεσαν τὸν θαυμασμό ἐνός Γκαίτε ἢ ἐνός Φωριέλ. Καὶ τὸ νὰ ἐξαφανίζεται ὁ ποιητὴς μπροστὰ στὸ ἔργο του, ποὺ ἀποκτᾶ ἔτσι μιὰ καθολικότητα, εἶναι νομίζω ὁ μεγαλύτερος ἔπαινος ποὺ μπορεῖ νὰ γίνῃ σ' ἕναν ἐργάτη τοῦ γραπτοῦ λόγου.

ΓΕΩΡ. Κ. ΖΩΓΡΑΦΑΚΗΣ - ποιητὴς - κριτικὸς
Ἐφημερ. «ΝΕΑ ΑΛΗΘΕΙΑ» 28/4/58

Ἡ λύρα τοῦ ΒΑΛΛΩΡΙΤΗ ἦταν πεταμένη. Ἐσεῖς τὴν σηκώσατε στὰ χέρια σας καὶ τὴν κρούετε ἐπιτυχέστατα.

LOUIS ROUSSEL, Σορβὼνη, 30/10/56

ΛΙΓΕΣ ΑΠΟΦΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

Πραγματικὰ ὁ ποιητὴς ἔχει ζυμώσει μέσα του τὸν πλοῦτο τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ἔχει ποτιστεῖ ἀπὸ τὸ πνεῦμα του, εἶναι γνώστης τοῦ εἶδους αὐτοῦ σ' ὅλες του τὶς ἐκδηλώσεις. Εἶτε χαίρεται, εἶτε μυρολογαί, εἶτε παίρνει θέματα τῆς στεριάς εἶτε τῆς θάλασσας, οἱ στίχοι του παραπλανοῦν, συχνὰ δυσκολεύονται νὰ πιστέψῃς ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ὅχι μόνο σ' ὅτι ἀφορᾶ τὴ μορφὴ, ἀλλὰ καὶ τὸ αἶσθημα ποὺ τὰ διατνέει. Γιατὶ ὁ Τηλικίδης δὲν ἀγαπᾷ μόνο τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ τὴν ψυχὴ του, παρὰ καὶ τὸν ἀπλό κόσμον ποὺ τὸ γέννησε μὲ τὴν ὀδύνη του.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

Περιοδικὸ «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» - 1954

Δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ ὁ ποιητὴς, ὅτι ἔγραψε κινημένος ἀπὸ πραγματικὴ καὶ θερμὴ ἀγάπη γιὰ τὸ λαό, ἀφοῦ εἶναι τόσο φανερὴ ἡ συνάφειά του μὲ τὴ λαϊκὴ ψυχὴ. Ὁ κ. Τηλικίδης μεταχειρίζεται βέβαια τὰ γνωστὰ ἀπὸ τὸ δημοτικὸ τραγούδι ἐκφραστικὰ μοτίβα, ὅμως δὲν εἶναι ἕνας διασκευαστὴς γνωστῶν θεμάτων. Δημιουργεῖ ἀτὸς του περιστάτικα τοῦ κύκλου τῆς ζωῆς, ποὺ κάθε φορὰ ἐκφράζει.

ΠΕΤΡΟΣ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ

Κριτικὴ του ἀπὸ τὸν Ραδιοφ. Σταθμὸ Θεσ/νίκης 23/2/54

Βρῆκα, ὁμολογῶ, πολλὲς ἀπηχήσεις ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια κι' ἀπὸ τοὺς καιμούς καὶ τοὺς τρόπους τοῦ ἀγνωστοῦ ποιητῆ τοῦ λαοῦ, στὰ τραγούδια τοῦ κ. Τηλικίδη. Παντοῦ ὅμως ὑπάρχει διαχτυτὴ ἢ προσπάθεια τῆς ἀνανέωσης ποὺ φιλοδόξεσε, ὁ φρέσκος ρυθμὸς καὶ τὸ καινούριο θέμα, ἡ ζωντανὴ εἰκόνα, ποὺ λυτρώνουν τοὺς στίχους του ἀπὸ τὴν ἀμείση ἐπίδραση καὶ τοὺς χαρίζουν τὴν γοργότητα καὶ τὴ δροσιὰ τῆς περιγραφῆς.

ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ - κριτικὸς

Ἐφημερ. «ΕΛΛΗΝ. ΒΟΡΡΑΣ» - 30/4/53

Ἐκεῖνο δέ, ποὺ σὲ σταματᾷ περισσότερο στὸ ἔργο τοῦ κ. Τηλικίδη, ποὺ εἶναι γραμμένο, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος σὲ κανονικὸ δημοτικὸ δεκαπεντασύλλαβο, εἶναι τὸ ἀνθρωπιστικὸ πνεῦμα, ποὺ τὸ διατνέει, πρᾶγμα στὸ ὁποῖο δὲν μᾶς εἶχε συνηθίσει ἡ λεγόμενη λογοτεχνία τῆς Ἀντίστασης.

ΒΑΣΟΣ ΒΑΡΙΚΑΣ - κριτικὸς

Ἐφημερ. «ΤΟ ΒΗΜΑ», 9/10/57

ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Στράφτουν, βροντούν τὰ πέλαγα κ' ἡ γῆς ἀνατρομάζει,
Σειοῦνται τὰ ὄρη κ' οἱ στεριές, στερεοῦν τὰ ποτάμια
Στραγγίζουνε τὰ πέλαγα καὶ πιά δὲν κυματοῦνε.
Μήνα σεισμός παιδεύει τα, μήν ὄρητα Θεῶνε;
Κι' οὐδὲ σεισμός παιδεύει τα, κι' οὐδ' ὄρητα Θεῶνε,
Θεριό μεγάλο κίνησε, μέσ' ἀπὸ τὸ Μπερλίνο,
Τελώνιο, δρακοδώρητο, στοιχειὸ ματοβρεμένο,
Ποὺ τρώει ἀράδα τοὺς Λαοὺς, τίς χώρες γιοματίζει
Κι' ἀπλώνει τὰ πλοκάμια του σ' Ἀνατολή καὶ Δύση.
Θωρεῖ το ἡ γῆς καὶ σείζεται, τὰ ὄρη καὶ μεριάζουν
Καὶ τὰ γαλάζια πέλαγα, στραγγοῦνε τὰ νερά τους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΑ
ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

ΤΗΣ ΣΠΗΛΙΑΣ ΤΟΥ ΚΙΣΣΑΒΟΥ

Στις 26 τοῦ Μάρτη 1944, οἱ Γερμανοί, ὀδηγημένοι ἀπὸ ντόπιους καταδότες ποὺ πολεμοῦσαν στὶς τάξεις τους, κύκλωσαν μιὰ μικρὴ δύναμη ἀνταρτῶν, ἀπὸ εἴκοσι ὀχτὼ ἄντρες, μέσα στὴν ἐκκλησιά τοῦ χωριοῦ Σπηλιά - Κισσάβου. Στὴν πρόσκληση γιὰ παράδοση, πῆραν ἀπάντηση ἀρνητική. Ἀκολούθησε ἄγρια μάχη κι' ὅταν τὰ πυρομαχικά τῶν πολιτορρηκμένων ἀπόμειναν λιγοστά, πᾶρθηκεν ὁμόφωνα ἡ ἀπόφαση γιὰ ἔξοδο. Σὲ τούτη τὴν ἔξοδο, πολεμώντας ἄνισα, σκοτώθηκαν τὰ μισὰ παλληκάρια.

Ὁ Ὀλυμπος, βαρυσόθυμος, τὸν Κίσσαβο ρωτᾷ :

- Τί τὸ ἔκανες, μπρέ Κίσσαβε, τ' ἀντάρτικο μπουλούκι,
Π' ἄφηκε, χιές, τὶς ράχες μου καὶ πῆρε τὶς δικές σου
Νὰ καρτερέσει τὸν ὀχτρό, σὲ μιὰ κρυφὴ παγᾶνα;
Μὴν εἶναι κείνο, στὴ Σπηλιά, ποὺ τὸ ἔχουν μαντριμένο
Καὶ μάχεται καὶ χάνεται καὶ πάλε γιουρουστᾷ;

Κι' ὁ Κίσσαβος στὸν Ὀλυμπο, κλαμένος, πηλογιέται:

- Τὶ φταίω γώ, μπρέ Ὀλυμπε, τί φταίω γὼ νὸ δόλιος,
Ὅπου ἔχω κράκουρα γυμνὰ καὶ χαμηλές τὶς ράχες
Καὶ τὶς πατοῦνε Γερμανοὶ καὶ τὶς πατοῦν κιοτίδες
Βαροῦν τὰ παλληκάρια μου, σκοτώνουν τοὺς αἰτούς μου
Καὶ πλιά δὲν ἔχω σταυραῖτους καὶ πλιά δὲν ἔχω φίλους;

ΘΕΡΟ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΝΤΑΡΤΕΣ

Τὸν Ἰούνη καὶ Ἰούλη τοῦ 1944, ὁ λαὸς τοῦ κάμπου τῆς Θεσσαλίας, ἔδωκε μιὰν ἄγρια κι' ἀποφαστικὴ μάχη, ἐνάντια στοὺς Γερμανοὺς γιὰ τὴν προστασία τοῦ ψωμιοῦ του. Ἀντάρτες κι' ἀνταρτοποῦλες, μ' ὄλους τοὺς κιντύνους μιᾶς τέτοιας ἐπιχείρησης, ροβόλησαν στὸν κάμπου ἀπ' τὰ γύρα βουνά, γιὰ νὰ παρασταθοῦν στοὺς ξωμάχους καὶ νὰ χτυ-

παγᾶνα ἐνέδρα. γιουρουστᾷ καὶ γιουρουστᾶρει κάνει γιουρούσι, ἐπίθεση. πηλογιέται ἀπιλογιέται, ἀπαντᾷ. κράκουρα ἄκριες βουνοῦ. κιοτίδες δούλοι.

πήσουν τις Γερμανικές φρουρές των χωριῶν, πού σκοπός τους ἦταν ἡ ἀρπαγὴ τῆς σοδιᾶς. Ἔτσι τὸ θέρισμα κι' ἀλώνισμα, γέννηκαν κάτ' ἀπ' τὰ κροταλίσματα τῶν πολυβόλων καὶ τις ἐκκρήξεις τῶν ὀβίδων. Ἄπειρα εἶναι τὰ ἐπεισόδια τούτου τοῦ ἀγώνα. Τὰ στάχυα τοῦ κάμπου, βάρφτηκαν πολλὲς φορὲς ἀπ' τὸ αἷμα τῆς ἀγροτιᾶς. Ὅμως ἡ μάχη τῆς σοδειᾶς, κερδήθηκε.

- Ἄνταρτοποῦλες θέριζαν, στὸν Λαρσινὸ τὸν κάμπο
Μὲ τὲς αὐγές, μὲ τὲς δροσές, μὲ τῶν ἀστρῶν τὸ φέγγος.
Ἐταλιάνοι τὲς ἀγνάντεψαν, ἀπ' τὴ φαρδειά τὴ ρούγα.
—Καλή σας μέρα, κοπελλιές, μποντζόρνο σενιορῖνες'
Κορίτσια δὲν ἀφίνετε, δὲν κάθεστε κομμάτι,
Νὰ πιοῦμε δυὸ γουλιές κρασί, νὰ στήσουμε τὸ γλέντι;
—Ἐμεῖς ἐδῶ νόπού ἔραμε, δὲν ἤραμε γιὰ γλέντι
Κι' ἂν ἔρεγεστε ξεφάντωμα, νὰ φέρετε Ἐταλιάνες.
—Γιὰ πεῖτε μας, κορτσόπουλα, σὰν τ' εἶναι πού φορᾶτε,
Σὰν τ' εἶν' αὐτὰ πού κρύβετε ἔπο κάτ' ἀπὸ τὲς μπόλιες;
—Κάν τίποτας, ἀφεντικά, κάν τίποτας, σενιόρροι,
Μονάχα τὸ ψωμάκι μας, μὲ τὸ φτωχὸ προσφάι,
Ψωμί, κρεμῦδι, ταραμὰ καὶ τρεῖς ἐλιές ξυδάτες.
Τὴν Μανωλίτσα πιάσανε, τῆς βοῆχαν τὰ φυσέκια.
—Σᾶς πῆρ' ὁ διάλος, Ἰταλοί, μωρὲ μακαρονάδες.

ΣΤΑ ΠΟΤΑΜΟΥΛΙΑ

Οἱ Γερμανοὶ τῆς βάσης ἀρμάτων μάχης τοῦ Τσαϊρλῆ, στή Θεσσαλία, συνήθιζαν νὰ παίρνουν τὸ μπάνιο τους στή θέση Γέφυρα «Ποταμούλια» (Ροδιᾶς). Μ' ὄλο πού ἡ θέση τούτη, βρισκόταν σ' ἀπόσταση μόνις δέκα λεπτὰ ἀπ' τὴ βάση ἀρμάτων, οἱ ἀντάρτες τοῦ Ὀλύμπου ἔστειλαν δυναμιτιστὲς στὸν κάμπο, πού στὶς 11 τοῦ Ἰουνῆ 1944, μέρα μεσημέρι, στήσαν ἐνέδρα καὶ βάρεσαν τοὺς Γερμανοὺς αἰφνιδιαστικά. Σαρανταοχτὼ στρατιῶτες κι' ἀξιωματικοὶ σκοτώθηκαν ἐπὶ τόπου κ' οἱ

ρούγα' δρόμος. μποντζόρνο· Ἰταλικά καλημέρα. ἔρεγεστε ὄρεγεστε, ἐπιθυμεῖτε. μπόλιες' ποδιές.

ἀντάρτες, μ' ὄλο πού τὰ τάνε κινητοποιήθηκαν, πασκίζοντας νά τοὺς ἀποκόψουν τὸ δρομολόγιο σύμπτυξης, κατάφεραν, μὲ τὴ βοήθεια ἑνὸς ἀντιαρματικοῦ τοὺς στοιχείου, νὰ ξεγλυστρίσουν ἀπ' τὸν κάμπο καὶ νὰ πάρουν τὰ βουνά, δίχως ἀπώλειες.

Πέρα στὴ Ροδιά, πέρα στὰ «Ποταμούλια»,
Πέρα στὰ νερά, μὲ τ' ἀσημένια ρήχη,
Πού 'ναι καθαρὰ σὰν τὸ χυτὸ κρουστάλλι
Κ' ἔχουν τὶς ἱτιές, μὲ τὰ δασὰ πλατάνια,
Σκιαίζουν τὴν πλαγιά, τοῦ ποταμοῦ τὸν ὄχτο,
Βγαίνουν Γερμανοί, πουρνό, νὰ κολυμπήσουν,
Μπαίνουν στὸ νερό, μὲ γέλια, μὲ τραγούδια,
Μπαίνουν στὸ νερό κι' ἀρχέβουν τὸ παιχνίδι.

Βίγλα τοὺς θωρεῖ, ἀπὲ ψηλὴ ραχούλα:
— Γι' ἄμετε παιδιὰ καὶ ζῶστε τ' ἄρματά σας,
Πάρτε τὰ στέν, πάρτε καὶ τὴ μπαζούκα
Κι' αἴντε στὰ ριζά, νὰ διώξουμε τὰ γρούνια,
Κεῖα πού κολυμποῦν καὶ τὰ νερά βρωμίζουν.

ΠΑίρνουν νὰ βαροῦν μὲ τὴ μακριὰ μπαζούκα
Βάνουν μὲ τὰ στέν, γαζώνουνε τὰ ρήχη,
Κλαῖν οἱ Γερμανοί, πασκίζουν νὰ λακίσουν,
Κλαῖν, παρεκαλοῦν, χοῦφτες χρυσάφι τάζουν.

Κ' ἕνας καμαράντ, μικρὸς - μικρός, ὁ δόλιος,
Κάθεται κεῖ δά, στὴ μέση λαβωμένος,
Κάθεται κεῖ δά καὶ πικραναστενάζει:
— Μάνα μου χρυσή, κάλλια νὰ μ' εἶχες θάψει,
Τότενες μικρό, μὲ τὴ βλογιὰ πού μ' ἤβρε,
Πάρε πού 'ζησα, νὰ 'ρωτῶ σὲ ξένους τόπους,
Ξένος κ' ἔρημος, ν' ἀδικοθανατήσω.
Δίχως φίλημα νὰ πάω, δίχως δάκρυ,
Δίχως τῆς Καλῆς, τὸ πικροκατεῦδιο.

ρήχη· ρηχά νερά. βίγλα· σκοπιὰ. νὰ λακίσουν· νὰ φύγουν.

ΤΟΥ ΔΙΣΤΟΜΟΥ

Στις 10 του 'Ιούνη 1944, μιὰ φάλαγγα, από χίλιους κι' άπάνω Γερμανούς, μ' έπικεφαλής τὸ λοχαγὸ Κιέπφνερ, πέρασε τὸ Δίστομο, μ' άποστολή, νά χτυπήσει τοὺς άντάρτες, στὸν 'Ελικώνα, τριάντα χιλιόμετρα πὸ μακριά. 'Η έκστρατεία τούτη άπότυχε πέρα γιὰ πέρα, γιατί μιὰ χούφτ' άντάρτες, κρατώντας έπίκαιρα περάσματα στὸ Στείρι, βάρεσαν και διάλυσαν τὴ φάλαγγα. Στὸ πισωγύρισμα ὁ Κιέπφνερ, γιὰ γδικιωμό, διάταξε γενική σφαγή τοῦ Δίστομου. Διακόσι εἴκοσι τρεῖς κάτοικοι τουφεκίστηκαν ἢ σφάχτηκαν μέσα σὲ λίγες ὥρες. Τis γυναῖκες πρὶν τίς σκοτώσουν, τίς βίαζαν, μπροστά στά μάτια τῶν δικῶν τους. Τά μικρά παιδιά τά ξεκοίλιαζαν μὲ τίς λόγγες, ἢ τά σβούριζαν στους τοίχους και τ' άπόσωναν μὲ κλωτσιές. Στὸ τέλος βάλαν φωτιά στά σπίτια και τ' άγέρι τοῦ βουνοῦ, βόηθησε τίς φλόγες νά συμπληρώσουν τὴν καταστροφή.

Τρία μεγάλα σύννεφα, στά καμποχώρια βρέχουν.

Κινᾶ τὸ πρῶτο και βαρεῖ, ψιλή - ψιλή βροχοῦλα,

Κινᾶ και τ' άλλο και βαρεῖ ψιλό - ψιλό χαλάζι.

Τὸ τρίτο τὸ μαυρύτερο, τὸ βαριοφορτωμένο,

Οὐδὲ χαλάζι βάρεσε κι' οὐδὲ βροχοῦλα ρίχνει,

Μὸν ρίχνει αἷμα και νερό, τὸν τόπον ζουγραφίζει.

—'Εσὺ τὸ μαῦρο σύννεφο γιὰτ' εἶσαι χολιασμένο;

—'Εγὼ τὸ μαῦρο σύννεφο, ἄπ' τοὺς καμένους τόπους.

Τὸ Κότσολαρ έπέρασα, διάβηκα τὸν Χορτιάτη

Κ' ἐκεῖ στὸ ἔρμο Δίστομο χαμήλωσα νά κλάψω,

Βάψανε τὰ χαλάζια μου, ματώσαν τὰ νερά μου.

ΣΤΑ ΤΕΜΠΗ

Στις 22 τοῦ Φλεβάρη 1944, τὸ μηχανικὸ τῶν άνταρτῶν τοῦ 'Ολύμπου, πέτυχε, στά Τέμπη, τὴν άνατίναξη τῆς ταχείας άμαξοστοιχίας άρ. 53, πὸν τραβοῦσε στὸ Βορᾶ φορτωμένη στρατό. 'Αποτέλεσμα' κα-

Κότσολαρ και Χορτιάτης' χωριά τῆς Βόρειας 'Ελλάδας ὅπου έγιναν σφαγές από τοὺς Γερμανούς.

ταστροφή τῆς ἀμαξοστοιχίας, ὀλωσδιόλου καὶ τετρακόσοι πενήντα νεκροὶ Γερμανοί. Ἄπ' τοὺς τελευταίους, τὸ ἕνα τρίτο ἦταν ἀξιωματικοὶ κι' ἀνάμεσά τους ἕνας στρατηγὸς καὶ τὸ ἐπιτελεῖο του.

Οἱ Γερμανοὶ παράγγειλαν οὖλω τῶν ἀνταρτῶνε:
— Ἀντάρτες γιὰ λουφάξετε, γιὰ μᾶστε τὰ μυαλά σας,
Τὶ ἐδῶ δὲν εἶναι Ἴταλοί, δὲν εἶν' ἐδῶ φρατέλοι.
Ἐδῶ τοῦ Χίτλερ τὰ παιδιά, τοῦ Γκαίριγκ τὰ λιοντάρια,
Π' ἀντάρτες τρῶνε τὸ πρῶτ' κι' ἀντάρτες γιοματίζουν.

Κι' ὅσοι, τριγύρω, τ' ἄκουσαν πολὺ τὸ συλλογιοῦνται:
Τ' Ὀλύμπου μόνο τὰ παιδιά, συλλομὸ δὲ βάνουν.
Πουρνὸ πιάνουν τὰ κράκουρα, τὴ νύχτα πηλαλοῦνε
Καὶ τὸ ταχύ, μὲ τὲς αὐγές, ξεχνοῦνται μέσ' στὸν κάμπον.
— Γειά καὶ χαρά σας λεβεντιά! — Καλῶς τοὺς ἀντρειωμένους.

Παιδιά μ', σὰ θέτε πόλεμο καὶ ρέγεστε γιουρούσι,
Στὰ Τέμπη νὰ βαρέσετε, στὸ φοβερὸ μπουγάτσι,
Οὔθε διαβαίνουν μάκαινες, διαβαίνει κ' ἡ ταχεία,
Μπουρλότο νὰ τῆς στήσετε, νὰ πᾶν καλλιὰ τους οὔλοι.

Κ' ἔν ἀνταρτάκι στή ραχιά, τ' Ὀλύμπου πιλογιέται:
— Γιὰ ρίξε πούσι, βρὲ βουνί, γιὰ πρόφτα τὸ χαλάζι,
Νὰ γένει ὁ κάμπος σκοτεινὸς κι' ἀβλέμμονες οἱ ράχες
Νὰ καβαλλήσουν τὰ παιδιά νὰ φτάσουν στὰ λημέρια,
Τὶ τὰ βαρεῖ ὁ Τύρναβος, μ' ὀβίδες καὶ μυδράλια.

ΤΟΥ ΚΑΡΑΝΤΑΓ

Τὸ Φλεβάρη τοῦ 1944, ἰσχυρότατες δυνάμεις Γερμανῶν καὶ Βουλ-
γάρων, κύκλωσαν τ' ἀντάρτικα τμήματα στὸ Καράνταγ. Κάθε προσπά-
θεια γι' ἀντίσταση, μὲ τὰ λιγοστὰ πυρομαχικά καὶ τὸν ἀνύπαρχτο,
σχεδὸν ὄπλισμό, στάθηκε χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ὅμως τὴ νύχτα τῆς

πούσι: ὀμίγλη. ἀβλέμμονες· ἀξεδιάκριτες.

παραμονῆς γιὰ τὴν τελικὴν ἐξόρμησιν τῶν Γερμανοβουλγάρων, οἱ ἀντάρ-
τες, πραγματοποιήσαν τὸν ἄθλο, νὰ ξεγλυστρήσουν, ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ φυ-
λάκια τοῦ ἐχθροῦ, μ' ὄλο τὸν ὄπλισμό καὶ τὰ μεταγωγικά τους καὶ τὰ
χαράματα ποῦ ἐκδηλώθηκεν ἡ ἐπίθεσις, νὰ βρῆσκονται κιάλας μακριά,
σὲ μιὰ σύντομη πορεία γιὰ τὸ ποτάμι τοῦ Ἄξιου. Ἐκεῖ βάρεσαν τὴ
φρουρὰ καὶ πέρασαν τὸ γιοφύρι, μὲ προορισμὸ τὸ Πάϊκο.

Τὸν Ἰούνη ξαναγύρισαν. Μ' αὐτὴν τὴ φορὰ δὲν πέρασαν ἀπ' τὸ
γιοφύρι, ποῦ τὸ φύλαγαν στίς δυὸ ἄκρီးς τοῦ ἐνισχυμένους φρουρῆς,
παρὰ βάρεσαν μέσα στὸ ρέμα, πραγματοποιώντας καὶ δεῦτερον ἄθλο.

Στὸ Πάϊκο ρίχνει καταχινιά, στὴν Τζένα ρίχνει χιόνι
Καὶ στὸ Καράνταγ τ' ἔρημο, χαλοζοβρόχι ρίχνει.
Σκιαῖζει τοῦ λόγγου τὰ πουλιά, τοῦ δάσου τ' ἀηδονάκια,
Παίρνουν τὴν πρόγγα καὶ πετοῦν, τοῦ κάμπου - κάμπου πᾶνε
Κουρνιαῖζουν στ' ἀκρορέματα, λουφαῖζουν στὰ ντερβένια.

Κ' ἓνα πουλί, μικρόπουλο, τὸ σερνικό τοῦ σπίνου,
Δὲ σκιαῖζεται, δὲ νοιάζεται, δὲν πάει τὴν κατηφόρα,
Μὸν φτερουγᾷ στὸ ξέγναντο σ' ὄξυᾶς κλαρὶ σκαλώνει
Καὶ κελαῖδεῖ καὶ τραγουδεῖ, μ' ἀνθρωπινὴ λαλίτσα:
— Ποῦ πᾶς Χρηστάκο ξακουστὲ κ' ἐσὺ λεβέντη Γιώργη;
Δὲν εἶναι φέτος λέφτερα, δὲν εἶναι καθὼς πρῶτα.
Φέτος πλακῶσαν Γερμανοί, ροβόλησαν Βουλγάροι,
Πῆραν τὴ στρατά κ' ἔρχονται, τοὺς τρέμ' ἡ γῆς κι' ὁ κόσμος.

Κι' ὁ Γιώργης ἐκαθούτανε, μὲ τοὺς καπεταναίους
Ξερὸ ψωμί μασούλαγαν καὶ κάπου συντυχαίναν.
— Ἄς ἔρτουν τὰ παλιάσκερα, καλῶς νὰ τοὺς δεχτοῦμε'
Νὰ τοὺς δεχτοῦμε μὲ φωτιά, μὲ λόγγες καὶ μυδράλια,
Νὰ βάλουμε τὸν Χάροντα νὰ τοὺς κερνᾷ μολύβι.

ΤΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ

Μιὰ κοπελλούδα κάθονταν στὸν ὄχτο τοῦ Βαρδάρη.
Κι' οὐδὲ γιὰ πλύμα κάθονταν, οὐδὲ καὶ γιὰ σιργιάνι,

πρόγγα· πανικός, σκιαῖξιμο. ντερβένια· στενά, συντυχαίναν· συ-
ζητοῦσαν.

- Μόν κάθουνταν καὶ στέναζε καὶ πικροπαρεκάλιε:
 — Ποτάμι, γοργοπόταμε, μὲ τὰ γοργὰ νερά σου,
 Ποὺ κυματοῦν κι' ἀφρίζουνε, ὡσὰν μανοῦ πελάγου,
 Ὅσάν τ' ἀσήμι ἴστράφτουνε, σὰ διάργυρος κυλοῦνε,
 Γιὰ χαμηλώσου κάμποσο, γιὰ ταπεινώσου λίγο,
 Γιὰ νὰ διαβοῦν ἀντίπερα, τ' ἀντάρτικα μπουλούκια,
 Νὰ πᾶν ἀπὸ τὸ Κράνκουρε, νὰ βγοῦνε στὸ Καράνταγ,
 Ὅπου ὀρδινιάζουν Γερμανοὶ καὶ Γερμανοβουλγάροι.
- Τί φταίω γώ, τὸ ἤσυχο, τί φταίω τὸ ποτάμι ;
 Φταῖνε τὰ ἔρμα τὰ ρουνά, μὲ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια.
 Λυώνουν, κυλοῦν στὰ κράκουρα, σκουίζουν μέσ' στὰ ντερβένια,
 θρέφτουν τὸ λίγο ρέμα μου, αὔξαινοὺν τὰ νερά μου
 Κ' ἔχω νερὰ πολύβουγα, τὸ ρέμα μου περισσότερο.

Τ Α Χ Α Λ Α Ρ Α

Στὴν ἀδιάκοπη πάλη τους, ἐνάντια στὶς Γερμανικὲς φρουρὰς τοῦ στενοῦ τῶν Τεμπῶν, οἱ ἀντάρτες τοῦ μηχανικοῦ τοῦ Ὀλύμπου, ἐφάρμοσαν διάφορες μέθοδοις φθορᾶς καὶ καταπόνησης τῶν ἀντιπάλων. Ἀνάμεσα σὲ τοῦτες, ἀποτελεσματικὴ στάθηκε ἡ μέθοδος τῶν βράχων. Μεγάλοι γρανιτόβραχοι, στὴν κάθετη κι' ἀπόκρημη πλευρὰ τοῦ στενοῦ, ἐμπυρνεματίζονταν καὶ πυροδοτιοῦνταν, μὲ φυτίλια βραδύκαυστα ἢ ἀκαριαῖα, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπιδικώμενη ὥρα ἐκκρηξῆς. Τόνοι πέτρες, γκρεμίζονταν τότες πάνω στὴ γραμμὴ καὶ στὰ φυλάκια τῶν Γερμανῶν. Τραῖνα, φορτωμένα μὲ πυρομαχικά, δέχτηκαν πολλὰς φορὰς πάνω τους τέτοιο χεῖμαρρο βράχων καὶ τινάχτηκαν στὸν ἀέρα.

Πέρα στὰ στενά, στὴ ράχη, στὸ μπουγάζι,
 Βγαίνουν τὰ παιδιὰ, μιὰ Κυριακὴν ἡμέρα
 Βγαίνουν μουλωχτὰ, πολὺ ταπεινωμένα.
 Νάρκες κουβανοῦν, καλούπια δυναμίτια,

μανὸ πέλαγο· μανιασμένο πέλαγο. Διάργυρος· ὑδράργυρος.

Νάρκες καὶ κουτιά καὶ περισσὰ φυτίλια,
Βάνουν στὶς ροχιές, στὰ ριζιμιὰ λιθάρια,
Σπάζουν σύρριζα, γκρεμίζονται στὸ βρόντιο
Σκάφτουν τὴ γραμμὴ, πλακώνουν τὰ βαγόνια.

Βγαίνουν Γερμανοί, μὲ στάγιερ καὶ μυδράλια.
Βγαίνουν σύνταχα καὶ τὸν ὄχτρον γυφεύουν.
Μηδ' ὄχτρον θωροῦν, μηδὲ κάνα κανόνι,
Μόνε ριζιμιὰ, πὸν πέφτουν στὸ μπουγαζί,
Χάλαρα βαριά, π' ἀπ' τὰ οὐράνια χυοῦνται.

ΤΟΥ ΧΟΡΤΙΑΤΗ

Στὶς 2 τοῦ Σεπτέμβρη 1943, Γερμανοὶ καὶ ντόπιοι συνεργάτες
τους, πάτησαν πρωί-πρωί, τὸ χωριὸ Χορτιάτη. Κεῖνο π' ἀκολούθησε,
δύσκολα μπορεῖ νὰ τὸ βάλει νοῦς ἀνθρώπου. Ἐσφαξαν, βίασαν παρ-
θένες, σοῦβλισαν παιδιὰ καὶ στὸ τέλος ἔκαψαν ζωντανούς, κοντὰ ἑκατὸ
ἀνθρώπους, στὸ φούρνο τοῦ Γκουραμάνη καὶ στὸ σπίτι τοῦ Νταγκούδη.

— Ἐσεῖς περάτες, πὸν ὄχεστε, ἀπ' τοὺς ψηλοὺς τοὺς τόπους,
Γιὰ πεῖτε μας, τί γίνεται κεῖ πάνω στὸν Χορτιάτη
Καὶ βγαίνει, σύννεφο, καπνός, ὡσὰν τὴν πίσσα μαῦρος
Καὶ φέρνει ὁ Γραῖγος, σκουίζοντας, τσικνίλα κρεατίσια ;
Μὴν οἱ ἀντάρτες γάγειραν, μὴν ἢ βλαχιὰ γλεντάει ;

— Κι' οὐδ' οἱ ἀντάρτες γάγειραν, κι' οὐδὲ ἡ Βλαχιὰ γλεντάει.
Ὁ Σοῦμπερτ βγαίνει χάραμα, μὲ τοὺς προσκυνημένους,
Διπλομαντρίζει τὸ χωριὸ καὶ πέφτει στὸ γιουρούσι.
Χαλοῦν γριές καὶ γέροντες, τὶς νιὲς ξεπαρθενεύουν
Καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα, ῥαδιάζοννε στὶς σοῦβλες
Κι' ὡσὰν τραγιὰ τὰ ψένουνε, σὰν πασκαλιάς σφαχτάρια.

οὐνταχα' γρήγορα, χωρὶς καθυστέρηση. χάλαρα' πέτρες μεγάλες,
βράχοι. περάτης' διαβάτης, ὀδοιπόρος. γάγειραν' ἐπέστρεψαν.

- Ἐσὺ παπά, τραγόπαπα, γιὰ πέ μας τὴν ἀλήθεια,
 Σὰν ποῦ μονιάζουν τὰ παιδιὰ, ποῦ τὰ ἔχουν τὰ λημέρια
 Τί τρῶνε καὶ τί πίνουνε καὶ πῶς καλοπερνοῦνε;
- Θωρεῖς τοῦ ἡλίου τὴν πορεία, πῶς βγαίνει καὶ ποῦ πάει;
 Ἄν δεῖς στὴ Δύση χάραμα καὶ στὸ Λεβάντη γέμμα,
 Τότες κ' ἐγὼ θὰ κρένω σου, ποῦ τάχουν τὰ λημέρια.

ΟΙ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΕΣ ΤΟΥ ΧΟΡΤΙΑΤΗ

- Παπαδοποῦλες κάθονται, μεσ' στὸν θερμὸν ὄνιά τους,
 Ἡ μιὰ ξομπλιάζει στὸ πανί, κ' ἡ ἄλλη σιτὶ μετάξι,
 Ἡ μιὰ ξομπλιάζει πέλαγα κ' ἡ ἄλλη τὰ ἐπουράνια.
- Γιὰ στρέψε, ἡ ἀδερφοῦλα μου, γιὰ τήρα κεῖ στὸν κάμπον.
 Τὸ τ' εἶν' ὁ τόσος κορνιαχτός, τὸ τ' εἶν' ἡ τόση ἀντάρα;
- Κὰν τίποτας καλούδα μου, κὰν τίποτας χρυσή μου,
 Ἄερας σκώθη καὶ φυσᾷ, Βαρδάρης κι' ἀνεμίζει.
- Δὲν εἶν' ἀερας ποὺ φυσᾷ, Βαρδάρης π' ἀνεμίζει.
 Θαροῶ μπουλούκι ροβολᾷ, φουσατο μανιασμένο.
 Μὴν εἶναι ἀδερφοῦλα μου, τ' ἀντάρτικο φουσατο;
- Τηρᾷ καλὰ καὶ θλίβεται, ματατηρᾷ καὶ κλαίει:
- Δὲν εἶν' ἀντάρτες, ἀδερφή, δὲν εἶν' οἱ σταυραῖτοί μας.
 Οἱ Γερμανοὶ μᾶς πλάκωσαν, τὸ φονικὸ τ' ἄσκέρι
 Κ' ἔλα νὰ βγοῦμε σύνταχα, νὰ πάrouμε τὴ ράχη.
- Στὴν ἐκκλησιὰ τὶς ζύγωσαν καὶ στὸ σχολεῖο τὶς πιάσαν.
- Ποῦ ἔσαι, μανούλα μου γλυκειά, ποῦ ἔσαι καλέ μας κύρη;
 Ἐσαῶ σᾶς ψένουν ζωντανούς κ' ἐμᾶς ξεπαρθενεύουν.

μονιάζουν· μένουν, διαμένουν. ξομπλιάζει· σχεδιάζει. κορνιαχτός·
 σκόνη. μπουλούκι, φουσατο· τμήμα στρατιωτικό. ἄσκέρι· Τούρκικα,
 στρατιωτικὸ τμήμα.

ΤΟΥ ΛΕΙΨΥΔΡΙΟΥ

Γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἐλέγχουν τοὺς δρόμους ὑποχώρησής τους, οἱ Γερμανοί, λίγο πρὶν ἀφήκουν τὸν τόπο μας, ἔκαναν μεγάλες ἐκκαθαριστικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐνάντια στοὺς ἀντάρτες, ποὺ προωθήθηκαν μέχρι τὶς κεντρικὰς ἀρτηρίες καὶ τοὺς παρενοχλοῦσαν. Σὲ μιὰ τέτοια ἐπιχείρηση, μεγάλης ἔκτασης, ἀνάμεσα στὰ χωριά Λειψύδρι καὶ Κολχίδα τοῦ Κιλκίς, κατάφεραν νὰ κυκλώσουν τὸ σύνολο τῶν τμημάτων τοῦ Καράνταγ, ποὺ ἡ διάσωσή του, στάθηκε δραματικὴ.

Κλαῖνε τ' ἀγνάντια τὰ βουνά, τὸ Μπέλλες, τὸ Καράνταγ,
Κλαῖνε τὰ στρουγγοκάλυβα κλαῖνε τὰ βουνοχώρια,
Κλαῖνε κ' οἱ νιές τῆς Τέρφυλλος, πικρὰ μοιρολογοῦνε.

Κ' ἕνας περάτης ποὺ περνᾷ, ζυγώνει κι' ἀρωτᾷ τες:
—Τὸ τ' ἔχετε, κορτσόπουλα, ὅπου πολυλυπίεστε;
—Καὶ πῶς νὰ μὴ λυπούμαστε καὶ πῶς νὰ μὴ πονοῦμε,
Ποὺ ψές, κατὰ τὸ σούρουπο, στὰ πέρα ραχοβούνια,
Βγῆκαν παγάνα Γερμανοὶ καὶ πιάσαν τοὺς ἀντάρτες,
Πιάσαν τοὺς δρακογέννητους, ξαρμάτωτους στὸν ὕπνο.

Γελᾷ τὴ μιὰ, ξαφνιαζοῦνται, ματαγελᾷ, σαστίζουν·
—Κορίτσια σᾶς ψεμάτισαν, σᾶς ἔχουν γελασμένες,
Κ' ἐγὼ νὰ πῶ σας τὸ σωστό, πῶς γένηκε τὸ πρᾶμα.
Ἐψές, τὸ βράδυ, διάβαινα, τοῦ Λειψυδριοῦ τὸν τόπο,
Κὰν λιόγεσμα τὸν διάβαινα, κὰν μὲ τὴν πρώτη νύχτα
Κι' ἀκῶ περίσσια χλαλοή, φονγκριέμαι ἀγὸν μέγανον.
Θωρῶ δεξιά, θωρῶ ξερβά, κὰν τίποτας δὲ βλέπω,
Θωρῶ καὶ τὸν κατήφορο, ἔγναντεύω τὸν τρανό τους,
Σὲ πέτρα πάνου καθιστόν, σὲ βράχο ἀκουμπισμένον,
Μὲ τὸν ὀχτροὸ κουβέντιαζε, βαριά τὸν περιγέλα:
—Ποῦ 'στε, μπρὲ καμαράτηδες, ποῦ 'στε μωρὲ γυναῖκες;
Γιὰ ξεμυτίστε κάμποσο, γιὰ πάρετε τὴ ράχη,
Νὰ διεῖτε ἀντάρτικη φωτιά κι' ἀντάρτικο γιουρούσι.

Κι' ὁ Γερμανὸς σὰν τ' ἄκουσε, πολὺ βαριά τὸ πῆρε:
Στέλνει ταῖφά 'πὸ τὰ ξερβά, ταῖφά κι' ἀπὸ τὰ πίσω

Στέλνει καὶ τὸν καλύτερον κατάντικρα στὴ ράχη.
Τοῦ πρώτου λίγοι γλύτωσαν, τοῦ δεύτερου καμπόσοι,
Τοῦ τρίτου τοῦ καλύτερου, μηδὲ μισὸ ρουθούνη.

ΤΟ ΣΥΝΤΡΕΧΙΟ

Σ' ὄλη τὴ διάρκεια τῆς ἀνειρήνευτης πάλης τους ἐνάντια στὸν καταχτητὴ, οἱ ἀντάρτες εἶχαν θερμὴ τὴ συμπαράσταση καὶ βοήθεια τοῦ λαοῦ μας. Ἦταν τὰ παιδιά του, ποὺ μὴ μπορώντας νὰ σκώσουν τὸ βάρος τῆς σκλαβιάς κι' ἀτίμωσης, πήραν τὰ τουφέκια τους καὶ βγήκαν στὰ βουνά, μαχητὲς τῆς λευτεριάς. Μπορεῖ νὰ μὴν εἶχε, καλὰ-καλὰ, τὸ δικό του ψομί τοῦτος ὁ λαός, ὅμως τὰ παιδιά του δὲν τ' ἄφηκε καμιὰ φορὰ νὰ πεινάσουν. Μπορεῖ τὰ χωράφια του νὰ ἔμεναν ἀγύριστα κι' ἄσπαρτα, ὅμως τὰ ζά, τὰ βόδια, τ' ἀλόγατα, τὰ γομάρια τὰ ἔχε κάθε στιγμή στὴ διάθεση τῶν ἀνταρτῶν γιὰ μεταφορὲς. Κι' ὅπου τὰ ζωντανὰ δὲ μποροῦσαν νὰ πορευτοῦν, στίς κακοτοπιὲς καὶ τοὺς στητοὺς ἀνήφορους, στοὺς γλυστεροὺς κατσικόδρομους καὶ τίς χαλαροσκεπασμένες ραχιές, στ' ἀνεμοδαρμένα πουργάζια καὶ τίς καταχωσμένες ἀπ' τὸ χιόνι ρεματιές, φορτωνόταν ὁ ἴδιος πυρομαχικά καὶ τρῶφιμα στὴ πλάτη καὶ τ' ἀνέβαζε ψηλὰ στὰ βουνοχώρια καὶ στίς ἐπιμελητεῖες μ' ἀφάνταστο κόπο καὶ μόχτο, μὰ πάντα στητὸς καὶ γελαζοῦμενος καὶ πάντα τραγουδώντας.

Α'

- Καλῶς τα τ' ἀνταρτόπουλα, καλῶς τοὺς ἀντρειωμένους,
Πάλε καλῶς ὄρισάτε κ' ἐμεῖς στοὺς ὀρισμούς σας.
Ἄν λάχει πείνα σᾶς κρατεῖ, ἄρνια ἔχουμε καὶ τρῶτε
Κι' ἄν λάχει δρόμου παιδείη, στρωσίδια καὶ κοιμᾶστε.
Πάλε κι' ἄν ῥέγεστε χορόν, τὸν σταίνομε μονώρας.
— Ἐμεῖς ἐδῶ ὅπου ῥταμε, δὲ θέμε χαροκόπι
Καὶ γιὰ φαῖ καὶ γιὰ πιοτὶ διόλου δὲ μᾶς μέλει.
Θέμε γομάρια δυνατὰ κι' ἀλόγατα βαρβάτα,
Νὰ καβαλήκουμε σὺν δυό, τὴν Κρούσα νὰ διαβοῦμε,
Τὴν Κρούσα τὴν ἀπάτητη, τὸν ἄγριο τὸν τόπο'

ταϊφάς· τμημα στρατιωτικό. χαροκόπι· γλέντι. γομάρια· γαϊδούρια. σὺν δυό· δυό· δυό.

Νὰ πᾶμ' ἀπὸ τὸ Λαχανά, νὰ πᾶμ' ἀπ' τὴ Νιγρίτα,
Οὐθεν δρίζουν Βούλγαροι, βοήθεια τοῦ δικοῦ μας.

Παίρνουν τὴν ἔρμη τὴ ραχιά, τὰ κρούφια μονοπάτια,
Ν' ἀντιπεράσουν τὴν κορφή, ν' ἀντιδιαβοῦν τὴν Κρούσα
Κι' ἀκοῦν τὰ δάσα πού βογγοῦν, τὰ λόγγα πού μουγκρίζουν.

Β'

Πέρα κατὰ τὸ Λυίσκοβο, ψηλὰ στὸ Βουλγαρέλι,
'Αντιβογοῦν οἱ ρεματιῆς κι' ἀντιλαλοῦν οἱ ράχες
'Απὸ τραγούδια τῆς χαρᾶς κι' ἀντάρτικα τραγούδια.
Μὴν ἔχουν στεφανώματα, μὴ χαροκόπι οἱ Βλάχοι;

Δὲν εἶν' ἀπὸ στεφάνωμα, δὲν εἶναι κι' ἀπὸ γλέντι.
Καμποχωρίτες κίνησαν καὶ ροβολοῦν, τ' ἀψήλου.
Μὲ τὰ τραγούδια ροβολοῦν, μὲ τὲς χαρὲς διαβαίνουν,
Φέρονουν μοπομπότα νόστιμη, σταφίδα σκουλικιάρκη,
Φέρονουν καὶ σφαῖρες, μπόλικες, χαρὰ τῶν ἀνταρτῶν.

- Κι' ὁ καπετάνιος καρτερεῖ, σὲ μιὰ δασὰ ραχοῦλα.
—Καλῶς τοὺς φίλους τοὺς πιστούς, καλῶς τοὺς ἀδερφοὺς μας.
'Αδέρφια τί μᾶς φέρονετε, σὰν τί μᾶς κουβανάτε;
—Σᾶς φέρνουμε ψωμί, κρασί, τροφίματα καὶ σφαῖρες,
Νὰ τρώτε καὶ νὰ πίνετε κι' ἀπὲ νὰ πολεμᾶτε.

ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΧΩΡΙΩΝ

Ἐνα ἀπὸ τὰ πρῶτα-πρῶτα ἐγκλήματα τῶν Γερμανῶν στὴν Ἑλλάδα
στάθηκε τὸ κάημο τῶν τριῶν ὄρεινῶν μαχαλάδων, Μούζγαλι, Μούρ-
σαλι καὶ Κότσολαρ τῆς περιοχῆς Κιλκίς κ' ἡ ὁμαδικὴ ἐχτέλεση πολλῶν
ἀντρῶν τους. Σὲ τούτους τοὺς μαχαλάδες, φιλοξενήθηκεν ἡ πρώτη
μικρὴ ὁμάδα τῶν ἀνταρτῶν τοῦ Καράνταγ, πού συγκροτήθηκε, μερικoὺς
μῆνες μετὰ τὴν εἰσβολὴ τῶν Γερμανῶν στὴ χώρα μας. Ἡ φιλοξενία
τούτη καταδόθηκε στὸ Γερμανικὸ Φρουραρχεῖο τοῦ Κιλκίς καὶ μιὰ

νύχτα, φάλαγγες στρατοῦ, φερόμενου μ' αὐτοκίνητα, μπλοκάρισαν τὰ τρία χωριά. Τὴν αὐγὴ μπῆκαν μέσα, μάζωξαν τοὺς ἄντρες ποὺ δὲν πρόκαναν νὰ κρυφτοῦν καὶ τὰ παιδιά ἀν' ἀπὸ δεκαπέντε χρονῶ καὶ δίχως ἄλλη διαδικασία, τοὺς ἔστησαν μπροστὰ στὰ πολυβόλα καὶ τοὺς σκότωσαν. Κατόπι βάλανε φωτιά στὰ σπίτια κ' ἔφηναν χωρὶς χρονοτριβή.

Α'

Τρία χωριά ποὺ ρήμαζαν τρεῖς ἐκκλησιῆς ρημάδια
Στὴ μιὰ ψέλνουν τοὺς γέροντες, στὴν ἄλλη τὰ παιδούδια,
Στὴν τρίτη τὴν τρανύτερη, ψέλνουν τὰ παλληκάρια,
Π' ὁμάδι τὰ τουφέκισαν οἱ Γερμανοὶ πὲς βράδου.

Λέει ὁ παπὰς τίς προσευκὲς κ' ὁ ψάλτης τὸν κανόνα.
Λένε κ' οἱ μάνες, σκούζοντας, πικρὲς - πικρὲς κατάρες
Νὰ μὴ χρονίσουν οἱ ὄχτροί, νὰ ρέσουν οἱ φονιάδες.

Κι' ὁ καπετάνιος πρόβαλε, μεσ' ἀπ' τ' ἀγνάντιο δάσο.
Σώνει παπὰ μ' τὸ ψάλσιμο, σώνουν τὰ μοιρολόγια,
Τὶ δὲ φεῶ νὰ κάθιστε νὰ κλαῖτε νύχτα μέρα.
Μὸν πάρετε τὰ τουφέκια σας καὶ τίς κρυμμένες μπρέντες
Κ' ἐλάτε ν' ἀνταμώσουμε, νὰ γένουμε μπουλούκι
Νὰ βγοῦμε, γύρα, στὰ χωριά, γύρα στὰ καμποχώρια,
Νὰ διοῦν οἱ σκλάβοι τὸν ταῖφά, νὰ γκαρδιωθοῦν κομμάτι
Νὰ μὴ φοβοῦνται Γερμανό, μὴ σκιαζοῦνται το' ἀφέντες.

Β'

Ἦλιε μου, λαμπραστέρι, Ρήγα τ' οὐρανοῦ
Ταχνὰ σὰν ἀνατείλεις, μὲ τὸ χάραμα,
Στὸ Μουζγαλι μὴ φέξεις καὶ στὸ Κότσολαρ
Νὰ μὴ σὲ διοῦν τ' ἀηδόνια καὶ λαλήσουνε,
Νὰ μὴ σὲ διοῦν τὰ ρόδα καὶ μυρίσουνε,
Νὰ μὴ σὲ διοῦν τὰ δάσα καὶ λαμπροντυθοῦν,
Νὰ μὴ σὲ διοῦν κ' οἱ χῆρες κ' ἀστοχήσουνε.

μπουλούκι' ἐδῶ, ὁμάδ' ἀντάρτικη. ταῖφας' τὸ ἴδιο.

ΤΟΥ ΠΑΪΚΟΥ

Τὸ Μάη τοῦ 1944, οἱ Γερμανοί, μὲ δύναμη πέντε χιλιάδες ἄντρες, κινήθηκαν πρὸς τὸ Παῖκο, γιὰ τὴ μεγάλη τους ἐκκαθαριστικὴ ἐπιχείρηση. Οἱ ἀντάρτες τῆς περιοχῆς, π' ἀνάμεσά τους βρισκόντουσαν καὶ τὰ τμήματα τοῦ Καράνταγ, καρτερώντας ἀνεφοδιασμό, βέβαιοι πὼς δὲ θὰ μπορούσαν ν' ἀντιπαραταχθοῦν στὶς ἀριστα ἐξοπλισμένες δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ γιὰ ν' ἀποφύγουν κάθε θυσία σὲ ἄντρες καὶ ὑλικό, ἐφάρμοσαν ἓνα ἐξυπνότατο σχέδιο. Ἀποσύρθηκαν ἀπ' τὸ Παῖκο, ἀφήνοντας πίσω τους μικρὲς μόνον ὀμάδες δυναμιτιστῶν, γιὰ παρενόχληση καὶ σαμποτάζ, πέρασαν τὴν ἀνατολικὴ προέχταση τοῦ κάμπου τῆς Ἀρδέας καὶ ἀνέβηκαν στὴν Τζένα. Οἱ Γερμανοί, ποὺ δὲν πῆραν εἶδηση, συνέχισαν τὴν κύκλωση, μ' ὅλους τοὺς κανόνες τῆς στρατιωτικῆς τέχνης, γιὰ νὰ βαρύνουν τελικὰ στὸ βρόντο καὶ νὰ φύγουν τσακισμένοι καὶ ἄπρακτοι. Ὅμως τὸ πέρασμά τους τὸ πλέρωσαν τὰ βουνοχώρια, τὰ μικρὰ Λειβάδια, τὰ μεγάλα Λειβάδια καὶ τὰ τρία Ἐλατα, ποὺ καθῶς, τὰ βρῆκαν ἔρημα, τὰ κατάστρεψαν πέτρα στὴν πέτρα, δίχως νὰ σεβαστοῦν μήτε τίς Ἐκκλησιὰς τους.

Σ' οὐλα τὰ λόγγα σταυραῖτοί, σ' οὐλα τὰ δάσα σπίνοι.
Μόνε στοῦ Παῖκου τὰ λογγά, μουνδὲ μικρὸ πουλάκι.
Τόπια βαριά τὰ σκιαῖξανε, μυδράλια τὰ προγγήσαν,
Δῶκαγ φτεριά καὶ πέταξαν, σὲ ξένους τόπους πᾶνε
Στὴν ξενιτειά, στὴν ἐρημιά, στοῦ κάμπου τὴν καούρα.

- Ἔσεῖς πουλιά, ὠριόπουλα, γιὰτ' εἶστε μαργωμένα,
Γιὰτὶ δὲν κελαῖδίζετε, γιὰτὶ δὲν φτερακᾶτε ;
- Καὶ πῶς νὰ κελαῖδίζουμε καὶ πῶς νὰ φτερακοῦμε,
Ὅπου ἔχουμε τὴ γλώσσα μας, πικρὴ-πικρὴ, φαρομάκι
Κι' ὅπου ἔχουμε τὰ πούπουλα καημέν' ἀπὸ μαρούτι ;
- Γιὰ πέ μας, τὸ μικρότερο, γιὰ πέ μας σὺ τ' ἀηδόνι,
Σὰν τί ἔταν καὶ μισέψατε, τὸ ποιδὸ κακὸ σᾶς βρῆκε ;
- Τί νὰ σᾶς λέω τὸ φτωχό, τί νὰ σᾶς κρένω τ' ἔρμο;
Πάλε κι' ἀφοῦ πεισμῶνετε, θὰ σᾶς τὰ ἠμολογήσω
Πουρνὸ βαρέσαν Γερμανοὶ κ' ἐμαύρισεν ὁ τόπος
Χιλιάδες μπρέντες ἔβαζαν, μιλιούνια στάγιερ οἰχίαν
Κι' ἀπ' τὸ πολὺ τὸ οἰξιμο κι' ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν πύρα,

Τόπια· κανόνια. μαργωμένα· ξαρωμένα, ξεπαγιασμένα.

Φλογίσανε τὰ κράκουρα, καήκανε τὰ δάσα,
Καήκανε καὶ τὰ χωριά, τ' ἀντάρτικα λημέρια
Κ' οἱ καπετάνιοι λάκισαν, πέρα στὴν Τζένα πᾶνε.

ΤΟΥ ΤΟΤΟΥ ΤΟΥ ΛΕΒΕΝΤΗ

Ἡ ἀπίστευτη σκληρότητα τοῦ καταχτητῆ ἀπέναντι στοῦ σκλάβο λαό μας κ' ἡ σταθερὴ προσήλωση κείνου στὴν ἀπελευθερωτικὴ του πάλη, ἀνάδειξαν ἡρώϊσσοις μάνες, πού μὲ τὴ βουβή τους καρτερία, μπροστά στοῦ χαμό τῶν ἀγαπημένων παιδιῶν τους ἢ μὲ τὶς ἡρωϊκῆς τους ἐξάρσεις, θύμιζαν, συχνά, τὴν παλιὰ Σπαρτιάτισσα.

Ἔσεῖς κορίτσια τοῦ Κιουρκιούτ καὶ νιῆς τοῦ Λιποτόμου,
Ταχὰ μὴ βάλτε κόκκινα, μὴ βάλετε λουσάτα,
Μὴ φτιάξετε τὰ σπίτια σας, τὰ φτωχοκάλυβά σας,
Μόν βγῆτε, μὲ τό χάραμα, στὸ πέρα ραχοβούνι,
Ὅπου ἔναι ὁ γέρο πλάτανος μὲ τὶς ἑπτὰ βουσοῦλες
Νὰ κλάψετε τὸν σταυραῖτό, τὸν Τότο τὸν λεβέντη,
Ποὺ κείτεται στὴ ρεματιά, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες.

— Τότο καὶ πῶς σ' ἐκάμανε, Τότο καὶ πῶς ἐγένης ;
Δὲν κρένει πιά τὸ στόμα σου, δὲν κελαῖδει ἡ λαλιά σου,
Δὲ φέγγουνε τὰ μάτια σου, τὰ χεῖλια δὲ γελοῦνε
Κι' αὐτὰ τὰ γοργοπόδαρα δὲν τρέχουν τὰ ντερβένια,
Δὲν καβαλοῦν τὰ κράκουρα, δὲν ἀπετοῦν στὶς ράχες.

Κ' ἡ μάνα του ἔστεκούτανε, στοῦ πλάτανου τὴ ρίζα,
Μάηδ' ἔκλαιε, οὐδ' ἔσκουζε μαηδὲ μαλλιοτραβιούταν,
Μόνε τὶς νιῆς ἐμάλωνε, γλυκὰ τὶς συβουλεύει :

— Τί κλαῖτε, μπρὲ κορτσόπουλα καὶ τί μοιρολογᾶτε ;
Τὸν Τότο κι' ἂν ἐχάλασαν, τ' ἀντάρτικο δὲ ἔχάθη
Δὲ χάθη τὸ λιοντάσκειρο, τῆς Κρούσας τὸ φουσατό,
Ταχὰ στὸν κάμπον ροβολᾷ, γδικιέται τὸν ὑγιό μου.

Λάκισαν· ἔφυγαν, ὑποχώρησαν. γδικιέται· ἐκδικεῖται.

ΠΑΛΕ ΜΑΥΡΙΣΑΝ ΤΑ ΡΙΖΑ

*Η ἔλλειψη πυρομαχικῶν, ἦταν κακὸ μόνιμο γιὰ τοὺς ἀντάρτες. Ἀποστολὲς δύσκολες κ' ἐπικίντυνες πραγματοποιήθηκαν, πολλὲς φορές, μὲ μετρημένα πυρομαχικά, ἔτσι πού στὸ τέλος τῆς ἐπιχείρησης, νὰ μὴν ἔμεναν σ' ὀλάκαιρο τμῆμα, παρὰ δυό-τρεῖς σφαῖρες. Οἱ πηγὲς ἀνεφοδιασμοῦ στάθηκαν, ὡς τὸ τέλος, τρεῖς. Πρῶτα ὁ λαός, πού μάζωνε, σφαῖρα - σφαῖρα, τὸ παλιό, σκόρπιο στὰ χωριά συμμαχικὸ ὑλικὸ καὶ τὸ ἴστελνε στὰ βουνά, δεύτερο οἱ συμμαχικὲς ρίψεις καὶ τρίτο, οἱ μάχες. Τοῦτες στάθηκαν κύρια πηγὴ. Ἀπίθανα στρατηγήματα καὶ φονικώτατες ἐνέδρες ὑποχρέωναν τὸν ἐχθρό, νὰ ἐγκαταλείπει στὸ πεδίο τῆς μάχης ὀλάκαιρο τὸν ὄπλισμό καὶ τὸν ἐφοδιασμό του. Καὶ τὴν ἄλλη στιγμή, τοῦτα τὰ ὑλικά, χρησιμοποιοῦνταν ἐνάντια του.

Α'

Πάλε μαυρίσαν τὰ ριζά, σκοτειδίασαν οἱ δρόμοι,
Πάλε κατὰ τὸν Ὀλυμπον οἱ ράχες ἀνταριάζουν.
Μὴν εἶν' ἀπὸ φιλόβροχο, μὴν εἶν' ἀπ' τὸν Βαρδάρη ;
Κι' οὐδὲ φιλόβροχο βαρεῖ κι' οὐδὲ Βαρδάρης σκουζίει,
Μόν τὰ ΕΣ - ΕΣ ροβόλησαν, τὰ φοβερά φουσύατα
Καὶ πιλαοῦν τὰ κράκουρα, διαβαίνουν τὰ μπουγαζία
Ψάχνουν γι' ἀντάρτικο ταῖφά κι' ἀντάρτικα μπουλούκια.

Καὶ τὰ παιδιὰ λημέριαζαν ψηλά στὴν Ἀσπρη - πέτρα.
Μετριοῦνται μιά, μετριοῦνται δυό, τρακόσοι δέκα βγαίνουν,
Μετροῦνε καὶ τὰ ἔχια τους, τρεῖς σφαῖρες στὸν καθένα.
— Ἀδέρφια, δῶ πού φτάσαμε, τὸ νοῦ σας στὸ κεφάλι.
Μὴ ρίξετε στὰ κουτουροῦ, μὴ ρίξετε στὸ βρόντο'
Κάθε μολύβι καὶ κορμί κάθε κορμί καὶ Χάρος.

Β'

ΜΕ ΤΗ ΛΟΓΧΗ

Παιδιὰ μου καὶ συντροφία καὶ σταυραδερφοί,
Ἐδῶ μπροστὰ πού πᾶμε, πού διαβαίνουμε,

τὰ ἔχια τὰ ὑπάρχοντα, τὰ στρατιωτ. ἐφόδια.

Σὰν εὔρετε καλύβια, στρουγγοκάλυβα,
Μήτε ψωμί ζητήστε, μήτε καὶ νερό,
Μόνε στεγνὴ μπαρούτη καὶ λιανόσφαιρες,
Τί στὸ στερνὸ γιουρούσι μᾶς ἀπόλιπαν.

Κι' οὐδὲ καλύβι βρῖσκουν, οὔδε καὶ χωριὸ
Μὸν βρῖσκουνε Βουλγάρους ποὺ καρτέραγαν,
Χυμοῦνε μὲ τὴ λόγχη καὶ πεθαίνουνε.

Γ'

Ὅπου ἔχει σφαῖρες μπόλικες βαρεῖ καὶ δὲν ξετάζει
Κι' ὅπου ἔχει σφαῖρες λιγοστές, μιὰ ρίχνει, δυὸ ξετάζει.
Τ' ἔχουν τοῦ Πάϊκου οἱ αἰτοὶ καὶ ρίξαν τὰ φτερά τους;
Οἱ σφαῖρες τοὺς ἀπόλιπαν κ' οἱ Γερμανοὶ τοὺς ζῶσαν,
Κάθονται συλογίζονται, τὸ πῶς θὲ νὰ κρατήσουν.

Κ' ἐν ἀνταρτάκι, τῆς νυχτός, τὸν οὐρανὸ ἔξετάζει:
—Θέ μου καὶ νὰ γινόντανε τὰ τόσα σ' ἄστρα σφαῖρες,
Νὰ τὰ βρεχες ὀλόγυρα, χιλιάδες καὶ μυριάδες,
Νὰ πάηναν τ' ἀνταρτόπουλα, χουφτιές, χουφτιές νὰ μάσουν,
Νὰ δώκουν τράκο στοὺς ΕΣ·ΕΣ, μ' ἓνα καλὸ γιουρούσι.

ΤΩΝ ΔΙΑΚΟΣΩΝ

Τὴν Πρωτομαγιά τοῦ 1944, σ' ἀντίποινα γιὰ τὸ θάνατο Γερμανοῦ στρατηγοῦ ποὺ οἱ ἀντάρτες σκότωσαν στὴ σύγκρουση τῶν Μολάων τουφεκίστηκαν διακόσοι κρατούμενοι ἀπ' τὸ στρατόπεδο τοῦ Χαϊδαριοῦ.

Ἡ Πάρνηθα κρυφόγυρε καὶ κρένει τῆς Πεντέλης:
—Τί γίνεται, μωρὲ βοννί, κεῖ χάμου στὸ Χαϊδάρι,
Κι' ἀκῶ περίσσια χλαλοὴ κι' ἀνθίζουμαι τραγοῦδι;
Μήνα γιουρούσι δῶκανε, μήνα χαροκοποῦνε;

ἀπόλιπαν' ἐξαντλήθηκαν. ἀνθίζουμαι ὑποψιάζουμαι, ξεχωρίζω, ἀκούω.

—Κι' οὐδὲ γιουρούσι δώκανε κι' οὐδὲ χαροκοποῦνε.
Ὁ Φίσερ, παίρνει τοὺς καλοὺς, διαλέει τοὺς διακόσους,
Νὰ τοὺς χαλάσει τὸ πουρνὸ τοῦ Μάη, μέσ' στὰ λουλούδια.

—Γιὰ στῆστε, ἀδέρφια, τὸ χορὸ, γιὰ πάρετε τὴ δίπλη,
Νὰ φέρουμε γυροβολιά, νὰ ποῦμ' ἕνα τραγούδι.
Καὶ νὰ μὴν εἶναι θλιβερό, μὴν εἶναι μοιρολόϊ,
Μόνε τραγούδι τῆς χαρᾶς, τὸν Χάρο νὰ πλαντάξει.

Κι' ὁ Ναπολέον κάθεται καὶ περγεῶ τὸν Φίσερ:
—Βρέ Φίσερ, πῶς μαράθηκες, πῶς μαυροκιτρινίζεις;
Ἐλύθηκε τὸ γόνα σου, ἐπάνιασ' ἡ θωριά σου,
Ἐμεῖς θὲ νὰ πεθάνουμε κ' ἐσὺ βρωμᾶς λιβάνι.

ΤΟΥ ΔΟΞΑΤΟΥ

Οἱ θηριωδίες τῶν Βουλγαρικῶν στρατευμάτων κατοχῆς στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ Θράκη θὰ μείνουν ἀξέχαστες στοὺς κατ' οἰκους τῆς περιοχῆς. Στὶς σφαγὲς τῆς Δράμας καὶ τοῦ Δοξάτου, ποὺ κράτησαν ἀκέρια δεκαπέντε μερόνυχτα, θανατώθηκαν δέκα χιλιάδες ἀνίδευοι, πολῖτες, μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ τρομοκρατηθῇ ὁ λαὸς καὶ νὰ σταματήσῃ τὴν ἀντίστασή του.

Ἄλλοῦ τὰ γέλια κ' οἱ χαρὲς, ἄλλοῦ τὸ γλεντοκόπι
Καὶ στὸ Δοξάτο, τ' ἔρημο, τὸ δάροσιμο κι' ὁ θρηῆνος.

Τρεῖς μέρες, τριὰ μερόνυχτα κι' ἀκέρια μιὰ βδομάδα,
Τῆς Δράμας στέλνει μήνυμα, τῆς Δράμας παραγγέλλει:
—Γιὰ πρόφτα, ἡ ἀδερούλα μου, γιὰ στείλε τὴν βοήθεια.
Στείλε τῆς χήρας μπάλσαμο καὶ τ' ὄρφανοῦ τὸ γέλιο,
Τῆς μάνας πού 'χασε παιδί, στείλε τὴν παρηγόρια.

Κ' ἡ Δράμα μόνη κάθεται, τὴν λύπη φορτωμένη:
—Τί νὰ σοῦ στείλω ἡ δύστηνη, τί νὰ σοῦ πέμψω ἡ δόλια;

Δίπλη ἡ ἀράδα τοῦ χοροῦ.

Νὰ πέμψω σου τὸ μάλσαμο, δὲ φνέται στὴν αὐλή μου,
Νὰ πέμψω τὸ χαμόγελο, ψάχνω καὶ δὲν τὸ βρίσκω
Κι' ἂν πέμψω τὴν παρηγοριά, δὲ θά 'χουν τ' ὄρφανά μου.

ΤΟΥ ΜΠΟΖ - ΝΤΑΓ

Στις 8 τοῦ Γενάρη 1944, τὰ τμήματα τοῦ Μπόζ-ντάγ Σεργῶν, ποὺ ἀριθμοῦσαν ἑκατὸ πενήντα ἄντρες, χτυπήθηκαν ἀπὸ χίλιους πεντακόσους Βούλγαρους ποὺ κινήθηκαν ἀπ' ὅλες τὶς μεριές, γιὰ κύκλωση. Οἱ ἀντάρτες κράτησαν τὶς θέσεις τους δάλακαιρη τὴ μέρα κι' ἀπόκρουσαν τὸν ἐχθρὸ σ' ὄλα τὰ σημεῖα, ὑποχρεώνοντάς τον νὰ ὑποστῇ βαρύτερες ἀπώλειες σὲ ἄντρες καὶ ὑλικό. Ἐκατὸ πενήντα στρατιῶτες του σκοτώθηκαν κι' ἄλλοι τόσοι τραυματίστηκαν στὴν προσπάθεια νὰ ζυγώσουν τὶς κορφές. Ὅμως, ἐπειδὴ τὴ νύχτα τοὺς ἤρθαν κι' ἄλλες ἐνισχύσεις, οἱ ἀντάρτες ἔκριναν φρονιμότερο νὰ μὴ τοὺς ἀντιμετωπίσουν ξανά τὸ πρωῖ, παρὰ νὰ καμουφλαριστοῦν ἀνάμεσα στὰ βράχια τῆς κορφῆς. Σὲ τούτη τὴ θέσι ἔμειναν τέσσερα δάλακαιρα μερόνυχτα, δίχως ψωμί, νερὸ τοιγάρω, ξεπαγιασμένοι κι' ἀμίλητοι. Στὰ στερνὰ γιὰ νὰ μὴ πεθάνουν ἀπὸ τὸ κρύο καὶ τὴν πείνα, πῆραν ἀπόφασι νὰ περάσουν τὸν κάμπο καὶ τὸ Στρυμόνα καὶ νὰ βγοῦν στὰ χωριά Καστανοχώρι κι' Ἀηδονοχώρι, ὅπου κρατοῦσαν ἐπιμελητεῖες. Τοῦτο γένηκε στίς 12 τοῦ Γενάρη, μὲ πολλὲς δυσκολίες καὶ κιντύνους, ὅμως δίχως ἀπώλειες.

Πουλᾶκι γοργοφτέρουγο, ἀπὸ τ' ἀντίκρα μέρη,

Μέσ' στὴν Δοβίστα κόνεψε καὶ πικροκελαῖδουσε:

— Ἐσεῖς ἀντάρτες τοῦ Μπόζ - ντάγ, στιγμὴ μὴν καρτερεῖτε.

Πάρτε τὸν κάμπον σύνταχα, διαβεῖτε τὸ Στρυμόνα,

Τὶ Βούλγαροι σᾶς πλάκωσαν κι' ὦρα τὴν ὦρα φτάνουν.

Μπῆκαν τ' ἀσκέρια στὸ νερὸ κι' ἀμάχουνταν τὸ ρέμα.

Κ' ἦταν τὸ ρέμα δυνατὸ καὶ τὰ νερὰ περίσσια.

Σὺν δυὸ πασκίζαν νὰ διαβοῦν, σὺν τρεῖς ν' ἀντιπεράσουν,

Σὺν δέκα καὶ σὺν δώδεκα, νὰ μὴν ἀνικηθοῦνε.

—Γιὰ βάστα, γοργοπόταμο γιὰ μᾶσε τὰ νερά σου,
Ν' ἀφήκεις πέραμα ρηχό, ποριά καλωσννάτη,
Γιὰ νὰ διαβοῦν κ' οἱ ἄρρωστοι μὲ τὶς ἀνταρτοποῦλες.

ΤΟΥ ΚΙΡΛΙΚ

Οἱ ἀντάρτες τῆς περιοχῆς Χαϊντοῦ - Ξάνθης, πήραν ἀπόφαση νὰ χτυπήσουν τοὺς Βουλγάρους καὶ μέσα στὴ χώρα τους. Τὴ νύχτα τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ῆ τοῦ Σεπτεμβρίου 1945, ἓνα μικρὸ τμήμα, πέρασε τὰ σύνορα κ' ὕστερ' ἀπὸ μίαν ὀχτάωρη σύντομη πορεία μέσα σὲ Βουλγάρικο ἔδαφος, κύκλωσε τὴν κομόπολη ΚΙΡΛΙΚ τῆς περιοχῆς ΚΙΡΤΖΕΛΙ. Ἡ ἐξόντωση τῆς μικρῆς φρουρᾶς τῆς στάθηκε δουλειὰ εὐκόλη γιὰ τοὺς ἀντάρτες, πὺν σὲ συνέχεια ἔκαψαν ὅλα τὰ Δημόσια χτήρια, κατάλυσαν τὶς Ἀρχές, φόρτωσαν στὰ μεταγωγικά τοῦ κόσμου τὰ λάφυρα, μαζὶ καὶ τὰ χρήματα τῆς Τράπεζας, καὶ μὲ τὴ μέθοδο καμουφλάς καὶ σύμπτυξης ξαναγύρισαν, τὴν ἄλλη νύχτα, στὴ βάση τους.

—Κοντοζυγῶστε, βρέ παιδιά, δυὸ λόγια νὰ σᾶς κρένω.
Ἐδῶ μπροστὰ στὸ Κίρτζελι, στοῦ Βούλγαρου τὸν τόπο,
Τὸ Κίρλικ νὰ πατήσουμε, τ' ὄριο τὸ καμποχώρι,
Ποῦ ἔχει τὰ ρόδα τὰ πολλά, τὰ μοσκομουρισμένα,
Ἐχει καὶ κοπεράτσια, μὲ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα.

Ἐπῆγαν καὶ τὸ πάτησαν, μιὰ Κυριακὴν ἡμέρα,
Ὅταν τ' ἀστέρια ξέβγαιναν κ' ἐχάραζεν ἡ πούλια,
Πῆραν τὴν κοπεράτσια, χαλάσαν τοὺς βοϊνίκους.

Κ' οἱ Τοῦρκοι κράζαν «ἀφεριμ ντελίκανλι» στ' ἀσκέρι,
Κ' οἱ Βούλγαροι περίτρομοι μάϊκω... καὶ μάϊκω σκουζάν.

ποριά· πέρασμα. κοπεράτσια· κοπερατίβα, καντίνα, ἀποθήκη τροφίμων. βοϊνίκους· βοϊνίκος, Βουλγάρικα στρατιώτης. ἀφεριμ ντελίκανλι· Τούρκικα «μπράβο παλληκάρια». μάϊκω· Βουλγάρικα, μάνα.

ΤΟΥ ΟΛΑΤΖΑΚ

"Όπως οί Γερμανοί, έτσι κ' οί Βούλγαροι, λίγο πρίν αφήκουν τόν τόπο μας, έκαναν μεγάλες έκκαθαριστικές επιχειρήσεις ενάντια στούς αντάρτες τής περιοχής τους, πού τούς έκλειναν τούς δρόμους ύποχώρησης. Στίς 28 τοῦ 'Ιούλη 1944, ένα τμήμα από ένατο πενήντα στρατιώτες, πού 'φτασε στό ΤΣΑΛ - ντάγ για να κάνει άναγνώριση και να μαζέψει πληροφορίες, στρατοπέδεψε στ' όρεινό χωριό ΟΛΑΤΖΑΚ. Τή νύχτα οί αντάρτες, ενεργώντας κεραυνοβόλα κι' άθόρυβα, κύκλωσαν τό χωριό και τά χαράματα, καθώς οί Βούλγαροι συναγμένοι στη δημοσιά έτοιμαζόντουσαν να κινήσουν, έκδηλώθηκε ή επίθεση. 'Αποτέλεσμα: Διάλυση τοῦ τμήματος, πενήντα έξη Βούλγαροι σκοτωμένοι, κοντά τόσοι τραυματίες και τέσσερες αιχμάλωτοι. Λάφυρα σέ όπλισμό, πυρομαχικά και τρόφιμα, άφθονα.

‘Ο Βούλγαρος φοβέρισε, βαριές - βαριές φοβέρες:

— 'Εσεΐς αντάρτες τοῦ ΤΣΑΛ - ντάγ, έσεΐς κατσικοκλέφτες,
Καιρός να φρονιμέψετε, καιρός να μαζωχτείτε,
Ν' αφήκετε τόν πόλεμον να πιάσετε τ' αλέτρι,
Τι στέλνω τὰ τσακάλια μου, σάς κάνουν έναν - ένα.

Κι' ό καπετάνιος τ' άκουσε, μεσ' στην καρδιά τόν πήρε.
Πουρνό συνάζει τὰ παιδιά, πουρνό κινά τόν δρόμο.

— Ποῦ 'σαι μπρέ παληοβούλγαρε, ποῦ 'σαι μπρέ παινεσάρη;
— 'Εγώ κι' αν τὸ παινήθηκα, έδῶ 'μαι και τὸ δείχνω.

Αὐγή πιάσαν τόν πόλεμο, τὸ γίωμα τουφεκοῦσαν
Κ' εκεί στο γέρομα τοῦ ήλιοῦ, πού πάει να σουρουπώσει,
'Ακοῦν μιὰς πέρδικας λαλιά και πικροκελαΐδοῦσε:

— 'Αλλί και τρισαλλοίμονο στῶν βόϊνικων τίς μάνες,
Τὸ κρεμεζι δέν πρέπει τους, μὸν πρέπει τους τὸ μαῦρο.

ΤΟΥ ΣΟΥΓΙΟΥΤΖΟΥΚ

'Η εξέλιξη τοῦ άγώνα κ' οί ανάγκες του ύποχρέωσαν τούς αντάρτες, να κρατιοῦνται συχνά, κατακαμπίς, σέ ξεμοναχιασμένους όρεινοῦς

κρεμεζι: κόκκινο.

ὄγκους, χαμηλοὺς, ἀφιλόξενους κ' εὐκολοκύκλωτους. Τέτοιες ὄρες, τὸ μαρτύριο τῆς πείνας καὶ δίψας καταντοῦσεν ἀβάσταγο, ὅπως στὴν περίπτωσι τῶν ἀνταρτῶν, πού στίς ἐκκαθαριστικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Τσάλντάγ κυκλώθησαν ἀπ' τοὺς Βουλγάρους, σὲ μιὰ χαράδρα, ἀνάμεσα στὰ χωριά Πέριστα, Κορίτα καὶ Σούγιουτζουκ κ' ἔμειναν ἔτσι, δῶδεκ' ἀκέρια μερόνυχτα.

Χίλια πουλάκια κελαιδοῦν, ἀηδόνια καὶ κοτσύφια

Κ' ἓνα μικρό - μικρό πουλί, φυλάει μαραμένο.

Σ' ὄξυᾶς κλαράκι σκάλωσε καὶ τὰ πουλιὰ μαλώνει:

— Σωπᾶστε, μωρ' ἀμυάλωτα, σωπᾶστε χαζοπούλια,

Τί φέτος δὲ μᾶς πρέπεται νὰ γλυκοκελαιδοῦμε.

Φέτος μᾶς πικροπρέπεται, πικρό - πικρό κελιάδι

Κ' ἔλατε νὰ πετάξουμε στοὺς οὐρανοὺς ἐπάνω,

Να ψάξουμε γιὰ σύννεφο, βαρὺ καὶ φορτωμένο.

Νὰ σκίσουμε τὸ σύννεφο, νὰ ρίξει τὸ νερό του

Νὰ ρίξει τὸ νεράκι του, ψιλή - ψιλή βροχοῦλα.

Βροχὴ νὰ πέσει στὴν Κουρτλοῦ, χαλάζι στὴν Κορίτα

Καὶ στ' ἔρημο τὸ Σούγιουτζουκ, δαρτὸ ἓνα νεροπόντι,

Νὰ πιοῦνε τ' ἀνταρτίοπουλα, νὰ πιοῦν καὶ νὰ χορτάσουν.

ΤΟΥ ΓΟΡΓΟΠΟΤΑΜΟΥ

Μιά ἀπ' τίς σοβαρότερες δολιοφθορὰς πού οἱ Ἕλληνες ἀντάρτες πέτυχαν σὲ βάρος τοῦ ἐχθροῦ, στάθηκε ἡ ἀνατίναξη τῆς μεγάλης σιδηροδρομικῆς γέφυρας τοῦ Γοργοπόταμου. Ἡ ἀνατίναξη τούτη, πού ἔγινε μ' ἐντολή τοῦ Συμμαχικοῦ Στρατηγεῖου Μέσης Ἀνατολῆς, γιὰ νὰ βοηθηθεῖ ὁ πόλεμος τῆς ἐρήμου καὶ πραγματοποιήθηκε μὲ κοινὴ ἐνέργεια ἀντάρτικων τμημάτων τῆς Ἡπείρου καὶ Ρούμελης, λογαριάστηκε σὰν ἓν' ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σαμποτάζ τῶν παρτιζάνων τῆς κατεχόμενης Εὐρώπης, κ' ἐπαινέθηκε πολὺ ἀπ' τοὺς Συμμαχικοὺς Ραδιοφωνικοὺς Σταθμούς.

Τοῦ Χάρου ἡ μάνα καρτερεῖ τὸν γιό της καβαλόρη

Κ' ἐκεῖνος ἔξεπρόβαλε, μέσ' ἀπὸ μάβρη ἀντάρα.

— Καλῶς τονε τὸν ἄξιο μου, καλῶς τὸν κυνηγῶρη.

Γιέ μου, τί φέρνεις σήμερις, σάν τί φορτιό μου σούρνεις ;
—Φέρονω Φραντσέζους δράκοντες καί Ρούσσους λεοντάρια
Καπλάνια τῆς Ἀνατολῆς καί τὰ θεριά τῆς Δύσης·
Φέρονω, στερνά, καί Γερμανούς, ἀπ' τοῦ Γραικοῦ τὸν τόπο,
Π' ὁμάδι τοὺς ἐθέρισα, σ' ἓνα ψηλὸ γιοφύρι.

Βάνει τοὺς Ρούσσους κατὰ γῆς καί τοὺς Φραντσέζους χάμο
Στοὺς Γερμανοὺς στρώνει χαλί, χιλιόπλουμη φλοκάτα,
Πιάνει κρασί καί τοὺς κερνᾷ, κερνᾷ ματακερνᾷ τους.

Κ' ἓνας μικρούλης Γερμανός, μικρούλης καί ξανθούλης
Ἄργα τὸ πίνει τὸ κρασί κι' ἄργὸ τραγούδι παίρνει:
—Πικρὸ ἔναι, μάνα μ', τὸ κρασί, στοῦ Χάρου τὸ βασίλειο,
Πικρὸ καθὼς ἀπήγανος, πικρὸ καθὼς φαρμάκι.
Κ' ἐγὼ κρασάκι θὰ ἔθελα, τοῦ Ρήνου γιοματάρι,
Νὰ τὸ κερνάει ἢ λυγερή, τὸ βράδυ στὸ κατώφλι,
Νὰ πίνω νὰ ζαλιζομαι καὶ νὰ γλυκοφιλῶ την.

Τ Η Σ Μ Ε Ν Τ Ι Ν Α Σ

Στὰ μισὰ τοῦ δρόμου Ἰωαννίνων — Ἠγουμενίτης βρίσκεται τὸ χωριό Μεντίνα. Στὴν περιοχὴ τούτου τοῦ χωριοῦ οἱ Γερμανοὶ ὀργάνωσαν μιὰ μεγάλη βάση ἀνεφοδιασμοῦ τῶν ὀρεινῶν τμημάτων τους, μὲ χιλιάδες τόνους ἐφόδια, σὲ καύσιμα, πυρομαχικά, ζωοτροφές κι' ἄλλα. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1943, τὸ Ἀρχηγεῖο τῶν ἀνταρτῶν Ἠπείρου, πῆρε ἀπόφαση νὰ διαλύσει τὴ βάση. Ἡ ἐπιχείρηση στάθηκεν ἐξαιρετικὰ δύσκολη καθὼς τ' ὄχυρὸ ὑπερασπίζονταν 350 Γερμανοὶ στρατιῶτες κι' ἀξιωματικοὶ ἐμπειροπόλεμοι, ἄρτια ἐξοπλισμένοι καὶ γερὰ ὀχυρωμένοι σὲ πέτρινα σπιτία, πού τὰ μετάρρεψαν σὲ κάστρα, κι' ἄλλες ἀπὸ μπετόν ἐγκαταστάσεις. Ὅμως μπροστὰ στὴν ἐπιμονὴ τῶν ἀνταρτῶν, πού βοηθήθησαν κι' ἀπὸ δύο στοιχεῖα ὀρεινοῦ πυροβολικοῦ πού διέθεταν,

φλοκάτα· μάλλινο χειροποίητο χαλί.

κ' ὕστερ' ἀπ' ὀλονύχτια στενή πολιορκία, ἡ βάση λύγισε κι' ἀπ' τοὺς
ὑπερασπιστές της πολλοὶ πιάστηκαν αἰχμάλωτοι.

Τὸ τί ἔναι κείνος ὁ καπνός, ἀπ' ὅξω ἀπ' τὴν Μεντίνα,
Ὅπου ἔσκιασεν τὰ σύμπαντα κ' ἐμάβρισεν τὸν ἥλιο
Κι' ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη σκέπασε τὴν γῆς καὶ τὸν ἀῖθέρα;
Μὴν ἦρθε πίσω τ' Ἀη-Γιωργιοῦ καὶ ψένουν τὰ σφαχτάρια;

Οὐδὲ τ' Ἀη-Γιώργη ἔχουμε κι' οὐδὲ σφαχτάρια ψένουν.
Ἀντάρτες κάνουν πόλεμο μὲ Γερμανούς, στὴ βάση.
Ὅλημερίς τοὺς πολεμοῦν κι' ὀλονυχτίς τοὺς σφίγγουν
Κ' ἐκεῖ στὸ πρῶτο χάραμα, ξεχυοῦνται στὸ γιουρούσι.

Κι' ὁ στρατηγός στεκούτανε σὲ κοντινὴ ραχοῦλα.
Τηρᾶ δεξὰ καὶ χαίρεται, τηρᾶ ξερβὰ γελάει,
Τηρᾶ καὶ τὸν κατήφορο, διπλό, τριπλό τὸ γέλιο.

Ἡ προσφορά τῆς γυναίκας στὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τοῦ λαοῦ μας στάθηκε πολὺτιμη κι' ὀλόπλευρη. Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς πάλης γιὰ τὸ ξεσκλάβωμα, βάδισε πλάϊ στὸν ἄντρα, ἄξια του καὶ δυνατὴ συντρόφισσα. Στὶς πολιτεῖες, στὰ χωριά, στὸ βουνό, σὰν ἐπιμελήτρια καὶ σὰ σύνδεσμος, σὰ νοσοκόμα καὶ σὰν διαβιβαστριά, κἀτ' ἀπὸ φοβερὰ δύσκολες κ' ἐπικίντνες συνθήκες, πρόσφερε τὶς ὑπηρεσίες της μ' ἀνεξάντλητη δύναμη κι' ἀξιοθαύμαστην ἱκανότητα.

Τ Η Σ Κ Α Π Ε Τ Α Ν Ι Σ Σ Α Σ

Ὅπου 'πε γιὰ τὶς ἔμορφες, πὼς σκιάζονται τὸ τόσο,
"Ἄς ἔρθει πέρα στὴν Κριθιά, νὰ διεῖ πὼς πολεμοῦνε.
Οἱ Γερμανοὶ τὶς μάντρισαν σ' ἓνα στενὸ μπουγάζι.
Τρεῖς ὄρες κάνουν πόλεμο, τρεῖς ὄρες τουφεκᾶνε
Κι' ἀπάνω στὸ σουρούπωμα, ξεχυοῦνται στὸ γιουρούσι,
Βάνουν μπροστὰ τοὺς καμαράντ κι' ὡς τὰ ριζὰ τοὺς φέρουνν.

Φωνάζ' ἡ καπετάνισσα, ὀρμήγειες τοῦ ταῖφά της:
—Μὴν τρέχετε, λεβεντιοῖς, κομμάτι φρονιμέψτε.
Νοιαστεῖτε τὰ κεφάλια σας, μάστε τὰ δίκωχά σας,
Τὶ τὰ μαλλιά σας χύθηκαν καὶ τ' ἀνεμίζει ὁ Γραῖγος.

Κι' ὁ δραγουμάνος τ' ἄκουσεν, ὁ Γιούδας Ἰσκαριώτης,
Σειέται, λυγιέται ἀπὸ χαρά, τοῦ Γερμανοῦ τὸ πάει:
—Τὸν εἶδηκες, χέρο - Κομαντάντ, τὸν λάκκο πού 'χει ἡ φάβα;
Κι' ἂν λάχει δὲν τὸν εἶδηκες, ἐγὼ νὰ σοῦ ξηγήσω.
Ἐδῶ δὲ μάχεσαι μὲ νιούς, δὲν πολεμᾶς μ' ἀντάρτες,
Ἐδῶ γυναῖκες μάχονται, κορίτσια πολεμοῦνε'
Γυναῖκες βεργολύγερες, πανέμνοστα κορίτσια
Κι' αὐτήνα ἡ καπετάνισσα, τ' ἀμύριστο μπουμπούκι.

Γκαρδιώνει πάλε τὸν ταῖφά καὶ πίσω τότε ρίχνει.

—Τὸ νοῦ σας, λεβεντάσκερο, τὸ νοῦ σας ἀντρειωμένες,

γραῖγος' ἀέρας.

Σφαῖρα στή σφαῖρα δώσετε, μολύβι στὸ μολύβι,
Τὶ δῶ πὸν μαντριστήκαμε, γιὰ ζοῦμε γιὰ δὲ ζοῦμε.

ΠΑΓΑΝΑ

Δυὸ κόρες, δυὸ λεβεντινιές, κ' οἱ δυὸ ξανθομαλλοῦσες,
Πουρνό - πουρνό ροβόλαγαν, στὸν κάμπον γιὰ τὸν θέρο,
Μὲ γέλια, μὲ καμώματα καὶ μὲ λιανὸ τραγούδι.

Βίγλα τὲς βίγλησε, ψηλὰ π' ἀγνάντιο ραχοβούνι:

—Ποῦ πᾶτε σεῖς, ἀμυάλωτες, ποῦ πᾶτε μεθυσμένες;
Δὲ στοχαζόστε τὸν ὄχτρο, πὸν ροβολᾷ τὶς ροῦγες
Κοντοζυγώνει τὸ χωριὸ κι' ὀλοῦθε τὸ μαντριζέει;

Κι' ὅσο νὰ πεῖ τὸ λόγο της, νὰ δώκει τὴν ὀρμήγεια,
Οἱ Γερμανοὶ τὶς ἄδραξαν, τὶς σύραν στὴν παγάνα.

Κλαίει ἡ μικρὴ καὶ δέρονται κ' ἡ ἄλλη τὴν προγγάει:

—Μὴ κλαῖς, καλὴ καὶ δὲ φελᾷ, μὸν ἄκου τί θὰ πῶ σου.
Ἐδῶ πὸν πᾶμε, κατὰ μπρός, στὴν πάρα πέρα ράχη,
Κεῖ πού 'ναι τ' ἄσπρα χάλαρα, σύρε φωνὴ περίσσια,
Γιὰ ν' ἀκουστεῖ στὴ Μοίροβα, ψηλὰ στὸ Βλαχοχώρι,
Ὅπου μονιάζουν τὰ παιδιὰ κι' ὀπού 'χουν τὰ λημέρια
Νὰ βγοῦν παγάνα στὸν Ξεριά, νὰ μᾶς ἐλευτερώσουν.

Σὰν φτάσαν στὸν Ἀσπρόβραχο, πῆρε νὰ τραγουδάει:

—Ὡϊμὲ στὶς πετροπέρικες, ποῦ τὶς μαδοῦν τὰ ὄρνια.
Πουρνό, σὲ ράχη πέταξαν νὰ γλυκοκελαϊδήσουν,
Νὰ ποῦν τραγούδια τῆς αὐγῆς, παινέματα τοῦ ἥλιου
Κ' ἐκεῖ τὶς φύλαγαν αἰτοὶ καὶ πᾶν οἱ περδικοῦλες.

Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε, μηδὲ καὶ τὸ τραγούδι,
Στραψάν τουφέκια στὰ ριζά, στάγιερ στὸ σταυροστράτι.

Βίγλα· σκοπιά. παγάνα· ἐνέδρα. χάλαρα· βράχοι. μονιάζουν· μέ-
νουν, διαμένουν, ἐδῶ λημεριάζουν. ριζά· πρόποδες βουνοῦ.

Στὴν ἀντίσταση τοῦ λαοῦ μας, ἀπ' τὴν ἀρχὴ κιόλας, μὰ κύρια μετὰ τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1943, πρόσφερε πολλὰ τ' ἀντάρτικο ναυτικό. Στὴν περίοδο τῆς καθαυτοῦ δράσης του καὶ σὲ στενὴ συνεργασία μὲ τοὺς ἀντάρτες τῆς στεριᾶς, ἔβγαλε πέρα δύσκολες κ' ἐπικίντνες ἀποστολές, τέτοιες, ποῦ προκάλεσαν τὸ θαυμασμὸ κι' αὐτοῦ τοῦ ἐχθροῦ. Μὲ τὰ μικρὰ κι' ἀσήμαντα πλωτὰ μέσα ποῦ ἔχε στὴ διάθεσή του, τὰ μηχανοκίνητα ἱστιοφόρα τῶν ὀχτῶ καὶ δέκα τόννων, ἐξοπλισμένα κ' ἐπανδρωμένα κατάλληλα, ἔκανε καταδρομὲς σὲ κλειστές, πρὸ πάντων, θάλασσες καὶ περάσματα γιὰ τὴ λαφυραγώγησι τῶν μεταφορῶν τοῦ ἐχθροῦ, ἐξασφάλιζε ἢ κ' ἔκανε τὶς μεταφορὰς τοῦ ἀντάρτικου, ἔπαιξε τὸ ρόλο συνδέσμου ἀνάμεσα σὲ τμήματα τῆς ξηρᾶς ποῦ δὲν εἶχαν ἐπαφὴ, κατασκόπευε τὶς κινήσεις τῶν Γερμανῶν στὰ παράλια, κ' ἐμπορευόταν γιὰ λογαριασμὸ τῶν ἀνταρτῶν. Ἄπειρα ἦταν τὰ κατορθώματα τῶν καπετάνιων καὶ ναυτῶν, ποῦ συχνὰ θύμιζαν τοὺς ἡρωϊσμοὺς τῶν μουρλοτιέρηδων τοῦ 21. Ἀκόμα καὶ τὰ δυνατὰ περιπολικά τῶν Γερμανῶν, π' ὄργωναν σταυρωτὰ τὸ Αἰγαῖο, χτυπήθηκαν ἀπ' τ' ἀντάρτικα καΐκια κ' ὄχι λίγες φορὲς βούλιαξαν ἢ παραδόθηκαν.

Τ' ΑΤΡΟΜΗΤΟ ΚΑΡΑΒΙ

- Λυσσομανοῦν τὰ πέλαγα, μουγκρίζουν τὰ μπουγάζια,
 Βογγοῦν τὰ πόρτα κ' οἱ στεριές, σουρίζ' ἢ τραμουντάνα,
 Σκιαζοῦνται τὰ πλεούμενα κι' οὔθε βολεῖ ποδίζουν.
 Κ' ἓνα καΐκι ἀντάρτικο, μιὰν ἔμορφη μενζίνα,
 Δὲ σκιαζεται, δὲ νοιάζεται, δὲν κλώθει τὸ τραβέροσο,
 Μόνε κοντράρει τοῦ Βοριᾶ καὶ δρέμει θεριεμένο.
- Ποῦ πᾶς, μπρὲ καρυδότσουφλο, ποῦ πᾶς ἐσὺ μικρούλι;
 Δὲ νοιάζεσαι τὸν ἄνεμο, π' ἀγριαλυχτᾶ στοὺς φλόκους,
 Τὸ κύμα τὸ θεώρατο, π' ὄλοῦθε σ' ἀγριοδέρνει,
 Κι' αὐτοῦνο τὸ τρισκότιδο, μὲ τὸν χιονιὰ τὸν πνίχτη;
- Κι' ἄν ὁ Βοριᾶς ἀγριαλυχτᾶ κι' ἄν ἡ Νοτιὰ μανίξει
 Κι' ἄν εἶν' τὰ κύματα βουνά, διόλου δὲ φοβοῦμαι,
 Τί ἐγὼ ἔχω ναῦτες διαλεχτούς, ἀντάρτες δρακομάχους·
 Ἐχω καὶ κουμαντᾶτορα τὸν πρῶτο καπετάνο,
 Τὸν πρῶτο καὶ καλύτερο, σ' οὔλη τὴν οἰκουμένη.

μπουγάζια· στενά. πόρτα· λιμάνια. τραμουντάνα· βοριᾶς.

ΤΟΥ ΒΑΘΥΚΕΛΟΥ

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1944, οἱ Γερμανοὶ ὑποχρεώθηκαν νὰ κάνουν μεγάλες ἐκκαθαριστικὰς ἐπιχειρήσεις ἐνάντια στὶς ἀντάρτικες ναυτικὰς βάσεις, ποὺ κρυμμένες σὲ κλειστὰς θάλασσες, ἐξελίχθηκαν σὲ φοβερὰ κουρσάρικα ὀρμητήρια, ἀπ' ὅπου τ' ἀντάρτικα ἐξοπλισμένα καΐκια, παρενοχλοῦσαν, σοβαρὰ, τὶς μεταφορὰς τους. Τότες χτυπήθηκαν καὶ διαλύθηκαν μερικὲς βάσεις καὶ ἀνάμεσά τους ἡ βάση τοῦ Βαθύκελου στὸ Μαλιακὸ κόλπον ποὺ κράτησε τρεῖς ὀλάκαιρες μέρες στὶς ἐπιθέσεις ἀπ' τὴ θάλασσα καὶ ἔπεσε μονάχα σὰν οἱ Γερμανοὶ βγάλαν πεζοναῦτες στὴ Γλύφα καὶ χτύπησαν τοὺς ὑπερασπιστὰς καὶ ἀπ' τὴ στεριά. Οἱ τελευταῖοι, πρὶν ἐγκαταλείψουν τὴ βάση, κατὰστρεψαν τὶς ἐγκαταστάσεις της καὶ βούλιαξαν τὰ καΐκια.

I

Ἐπῆρα τὸ στρατί - στρατί, νὰ βγῶ σὲ περιγιάλι,
Νὰ βγῶ στὴν ἄκρη τοῦ γυαλοῦ, νοῦθε βαρεῖ τὸ κύμα,
Κ' εἶδα τὸ κύμα νὰ βογγᾷ καὶ τὸν γυαλὸ νὰ σκούζει
Καὶ τὰ πελάγη τ' ἀνοιχτὰ βαριά φουρτουνιασμένα.

Ἐστάθηκα τ' ἀρώτηξα, τὸ τί νὰ ἴναι ἡ ὄργητά τους.
—Θωρεῖς στὸ θαλασσόφρυδο, φουγάρα στὴν ἀράδα;
Ἄραδ' - ἀράδα μπήκανε, γοργά - γοργά διαβαίνουν
Κ' ἐκεῖνα ποὺ διαβαίνουνε, Ἄταλιάνικα θερία.

Κι' ὁ ἔρημος Βαθύκελος, ρίχνει τὰ παρακάλια:
—Θάλασσα, μαυροθάλασσα καὶ ἐσὺ γαλάζει πόντε
Κ' ἐσὺ γαλήνιο πέλαγο, ποὺ καθρεφτᾷ τὸν ἥλιο,
Γιὰ σκῶστε κύματα, βουνά, γιὰ βγᾶτε τὴν φουρτούνα,
Νὰ μὴ διαβῶνε τὰ σκυλιὰ καὶ κλάψουν μαῦρες μάνες.

II

Ἐσεῖς πουλιὰ πετούμενα καὶ ἐσεῖς σπαθᾶτοι γλῶροι,

Διαβεΐτε μεσοπέλαγα, πετᾶζτε στὸν λεβάντη
Κι' οὔθ' εὔρετε πλεούμενο κι' ἀντάρτικο καΐκι,
Κονέψτε στὸ κατάρτι του καὶ δώστε του μαντάτο
Νὰ μὴ ζυγώσει στὴν στεριά, στὸ ἔρμο Βαθυκέλι,
Τὶ οἱ Γερμανοὶ τὸ χάλασαν, λιθάρι στὸ λιθάρι.

Τρεῖς μέρες τὸ μπλοκάριζαν, τρεῖς νύχτες τὸ βαροῦσαν,
Τρεῖς μέρες, τριά μερόνυχτα μὲ τρεῖς καλὲς ἀρμάδες
Καὶ τὸ πουρνό, τὸ τέταρτο κι' ἀπὸ στεριάς τὸ ζώνουν.

Κι' ὁ καπετάνιος ἔκραξε, στοὺς ἐδικούς του κρένει:
—Τὶ κάθεστε, μωρὲ παιδιά καὶ τί μοῦ καρτερᾶτε;
Βάλτε φωτιά στὸν ταρσανᾶ, μπουρλότο στὰ καΐκια,
Κ' ἔλᾳτε ν' ἀλαργέψουμε, ν' ἀνέβουμε στὸν Κοῦχο·
Πάλε ταχιά τὴν ἀνοιξη, πάλε ματαγυροῦμε.

Τ Η Σ Α Ρ Μ Α Δ Α Σ

Μέσα στὸ 1944, τ' ἀντάρτικο ναυτικό τοῦ Πηλίου, ποῦ διέθετε κοντὰ εἴκοσι ἐξοπλισμένα καΐκια, ἀνάλαβε τὴ μεταφορὰ συμμαχικοῦ ὑλικοῦ κ' ἐφοδίων ἀπ' τὴ Σμύρνη στὸ Πήλιο. Στὴ διάρκεια τῶν σαράντα δρομολογίων του, συχνά τοῦ ἔτυχε νὰ συγκρουστεῖ μὲ τὰ Γερμανικά περιπολικά τοῦ Αἰγαίου.

Τρία καράβια ἀρμένιζαν, στῆς Σκιάθος τὸ μπουγάζι.
Τὸ ἄνα κουβάνιε σίδερο, τ' ἄλλο χοντρή μπαρούτη,
Τὸ τρίτο τὸ μικρότερο, τροφή γιὰ τοὺς ἀντάρτες.

Οἱ Γερμανοὶ τὰ βίγλισαν, ἀπ' τὸν ἀντίκρο κάθο.
—Γιὰ σύρε σὺ, τὸ τσελικί, μὲ τὰ διπλὰ κανόνια,
Σύρε μὲ βιάση, πρόφτα τα καὶ δός τους ἔνα τράκο.

ἀρμάδα· ναυτικὴ μοῖρα. ταρσανάς· ναυπηγεῖο. μπουγάζι· στενό· βίγλισαν· ἐδῶ διέκριναν. κάθος· κυματοδαρμένος βράχος καταμεσίς στὴ θάλασσα.

Κ' ἐκεῖνο, γοργαμένιστο, στὸ κάρτο τὰ ζυγώνει:
—Ποῦ πᾶτε, σαπιοκάραβα, ποῦ πᾶτε μὲρὲ κουρσάροι;
—Ἐμεῖς δὲν εἴμαστε κακοί, δὲν εἴμαστε κουρσάροι·
Τοῦ Πηλειορίτη τὰ παιδιὰ, σ' ἀντάρτικα καίκια
Κι' ἂν τὸ βαστᾷ ἡ καρδούλα σου, κοπιᾷζεις καὶ τὰ λέμε.

Μιὰ μπαταριά τοὺς βάρεσε κ' ἐκεῖα τ' ἀποκριθῆκαν.
Τρεῖς μπάλες τὸ τρανύτερο, τρεῖς μπάλες τὸ μεσαῖο
Καὶ τὸ μικρό, τὸ γύφτικο, χυμᾷ καὶ τὸ καρφώνει·
Μέσ' στὴν κοιλιὰ τὸ κάρφωσε καὶ πάει στὸν μαῦρο πάτο.

Τ' ΑΡΓΥΡΟΝΗΣΙ

Στὰ μέσα τοῦ Ὀχτώβρη 1944, ὀπλιταγωγὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἀποβίβασε στὸ νησί Ἀργυρόνησο, ἀνάμεσα Τρίκερι καὶ Βόρεια Εὐβοία, κοντὰ ἑκατὸ στρατιῶτες, μ' ἀρτιότατον ὄπλισμό καὶ πολλὲς προμήθειες. Τ' ὀπλιταγωγὸ, στὴν ἐπιστροφή του γιὰ τὶς Κυκλάδες, χτυπήθηκε ἀπὸ τὴν συμμαχικὴ ἀεροπορία καὶ βούλιαξε. Οἱ ἀντάρτες καταλαβαίνοντας πὼς οἱ Γερμανοὶ ἀπόβλεπαν σὲ μόνιμη ἐγκατάσταση στὸ νησί, ἀποφάσισαν νὰ τοὺς ἐξουδετερώσουν ἔγκαιρα. Στις 23 τοῦ Ὀχτώβρη, τέσσερα καΐκια, μὲ τὴ συνεργασία κ' ἐνὸς λόχου ὄλμων τῶν ἀνταρτῶν τῆς ξηρᾶς, μπλοκάρησαν τὸ νησάκι κ' ὕστερ' ἀπὸ ἐντατικὸ βομβαρδισμό, μὲ τοὺς ὄλμους καὶ τὰ πυροβόλα τῶν καραβιῶν, ἀποβίβασαν πεζοναῦτες. Ἡ ἀπόβαση πέτυχε κ' οἱ Γερμανοὶ παραδόθηκαν, μ' ὄλον τὸν ὄπλισμό καὶ τὶς πλούσιες προμήθειες.

Καλὰ ἔναι καὶ στὸν Ὀλυμπον, μὲ τὶς χλωρὲς ραχοῦλες,
Μὲ τὰ ψηλὰ τὰ ἔλατα, τὰ δροσερὰ λημέρια,
Μὰ πιὸ καλὰ στὴ θάλασσα, σ' ἀντάρτικο καίκι.
Νὰ ἔχεις τὸ μῦθο τοῦ νεροῦ, τὸν μύσκο τοῦ πελάγου.
Τὸ γέλιο, τὸ γλυκόγελο τοῦ δροσεροῦ κυμάτου,
Νὰ ἔχεις καὶ μὲ Ἐταλιάνικα, καθημερινὴν ἀμάχη.

κάρτο· τέταρτο τῆς ὥρας, δεκαπέντε λεφτά. μπαταριά· ὁμοβροντία.
μπάλες· ὀβίδες κανονιοῦ. πρμνιό· τὸ κατάρτι τῆς πρύμνης.

Δευτέρα πιάνουμε Τορό, τὴν Τρίτη κάβο - Ντόρο
Καὶ τὸ πουρνὸ τῆς Κυριακῆς μπροστὰ στ' Ἀργυρονήσι.
—Γιὰ βγᾶτε, σκύλοι καμαράντ, γιὰ βγᾶτε στὸ μεϊντάνι.
—Ἐμεῖς καλὰ λουφάζουμε κι' ἂν σᾶς κρατεῖ κοπιᾶστε.

Κ' ἓνα γλαράκι, στὸ πουρνιό, τ' ἀνέμου κουβεντιάζει:
Φύσα Πουνέντε δυνατὰ κ' ἔσὺ τρελολεβάντε,
Νὰ πᾶς μαντάτα θλιβερά, στῶν Γερμανῶν τὶς μάνες.

ΣΤΗΝ ΚΑΒΑΛΙΑΣ

Ποιητικὸ κείμενο, πιθανὴν ἀποσπασματικὸ ἀπὸ ἄλλο κείμενο, ἀναγνωριστὸν ὡς ἑπιγραμματικὸ ἔργο. Ἡ δομὴ τοῦ κειμένου εἶναι ἀσυντακτικὴ καὶ ἀποσπασματικὴ, ἀναγνωριστὸν ὡς ἑπιγραμματικὸ ἔργο. Ἡ δομὴ τοῦ κειμένου εἶναι ἀσυντακτικὴ καὶ ἀποσπασματικὴ, ἀναγνωριστὸν ὡς ἑπιγραμματικὸ ἔργο. Ἡ δομὴ τοῦ κειμένου εἶναι ἀσυντακτικὴ καὶ ἀποσπασματικὴ, ἀναγνωριστὸν ὡς ἑπιγραμματικὸ ἔργο.

πουνέντες' ἀέρας δυτικός. λεβάντες' ἀέρας ἀνατολικός.

Με τὴ γενίκευση τῶν ἐπιχειρήσεων στὴ Θεσσαλία καὶ γιὰ νὰ σταθεῖ δυνατό ν' ἀντιμετωπιστοῦν οἱ Γερμανοὶ στὰ πεδινὰ, χρειάστηκε νὰ συγκροτηθοῦν ἱλες ἱππικοῦ. Τοῦτο τὸ ἱππικὸ, στὴν περίοδο τῆς καθ'αυτὸ δράσης του, ἔφτασε ν' ἀριθμεῖ ἑφτακόσιους ἄντρες καὶ πεντακόσια ἄλογα. Σὰν ὄπλο, στάθηκε μοναδικὸ γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις στὸν κάμπο, μὲ τὶς κεραυνοβόλες ἐνέργειές του ἐνάντια στὶς Γερμανικὰς φρουρὰς τῶν χωριῶν καὶ στὰ ξεμοναχιασμένα φυλάκια καὶ μὲ τὶς ἔγκαιρες ἀποχωρήσεις του στὰ ὄρεινὰ λημέρια, πρὶν προλάβουν νὰ ἐπέμβουν τὰ μηχανοκίνητα κ' ἡ ἀεροπορία τοῦ ἐχθροῦ. Στὴ διάρκεια τῆς μάχης γιὰ τὴ σοδειά, στάθηκε στὸ πλευρὸ τοῦ λαοῦ τῆς Θεσσαλίας, βόηθησε τοὺς ξωμάχους στὶς δουλειές τους καὶ τοὺς προστάτηεν ἐνάντια στὶς ἀρπαχτικὰς διαθέσεις τῶν Γερμανῶν ποὺ τοὺς χτύπησε καὶ τοὺς ἐξανόγκασε νὰ κλειστοῦν στὶς πολιτείες καὶ τὶς ὀχυρωμένες βάσεις τους.

ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΑΡΙΑΣ

Βαριὰ θολούρα πλάκωσε, στὰ Φάρσαλα, στὸν κάμπο.

Μὴν ἄνεμος τήνε γεννᾶ, μήνα βροχὴ τὴν φέρνει;

Κι' οὐδ' ἄνεμος τήνε γεννᾶ, κι' οὐδὲ βροχὴ τὴν φέρνει.

Ὁ Μπουκουβάλας κίνησε, μὲ τὴν καβαλαρία'

Ἄπ' τὴν Καρδίτσα κίνησε, στὸν Δομοκὸ παγαίνει,

Πάει ν' ἀντιβγεῖ τοῦ Γερμανοῦ, ποὺ καίει τὰ καμποχώρια.

Κ' ἐκεῖνος τότε φύλαγε, σ' ἓνα κρυφὸ καρτέρι.

—Γιὰ ποῦ τ' ἀσκέρι τὸ μανό, γιὰ ποῦ ἡ καβαλαρία;

—Γιὰ σέ, μπρὲ σκύλε καμαράντ, γιὰ σὲ γυναικομάχε.

Τρεῖς μπαταριές τοῦ ρίξανε, μ' ὀβίδες καὶ μυδράλια.

Στὴν πρώτη χαμογέλασε, στὴν δεύτερη μανίζει,

Στὴν τρίτη στρώνουν τὰ φαριά κι' ὡς δρόλαπας χυμοῦνε.

Ἄπ' τὸν Βοριά ἐχύμηξαν καὶ στὴν Νοτιὰ ἐβγῆκαν,

Πῆραν τὰ πίσω οἱ Γερμανοὶ κι' ἀνάσανεν ὁ κάμπος.

καρτέρι· ἐνέδρα. μανό· μανιωμένο. μπαταριές· ὀμοβροντίες. φαριά· ἄλογα.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΚΑΙ ΕΡΩΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΛΑΣΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

ΛΥΡΙΚΑ
Κ' ΗΡΩΪΚΑ ΤΗΣ ΣΚΛΑΒΙΑΣ

Στὴν πάλη τοῦ λαοῦ μας γιὰ τὸ ξεσκλάβωμά του ἀπὸ τοὺς καταχτητὲς σημαντικὴ στάθηκε κ' ἡ προσφορὰ τῶν μικρῶν παιδιῶν. Μεγαλωμένα στὴ διάρκεια τῆς κατοχῆς, μὲ τὴν ψυχὴ τους γιομάτη ξάφνιασμα γιὰ τ' ὀμαδικὸ ξεκλήρισμα τῶν ἀνθρώπων ἀπ' τὴν πείνα καὶ τὸν καταχτητὴ, μὲ τὴν πείρα τους, πρόωρα πλουτισμένη ἀπὸ βαριεὲς καὶ πανάθλιες ἐντυπώσεις, μὲ τὴ λογικὴ τους ἀκονισμένη στὸν τροχὸ τῆς ἀπάνθρωπης πραγματικότητος, ἔνοιωσαν εὐτὺς τὸ χρέος τους καὶ στάθηκαν θαρρετὰ καὶ μὲ συνέπεια πρωτόγνωρη γιὰ παιδιὰ τῆς ἡλικίας τους, στό πλάϊ τῶν γονιῶν τους, πού μάχονταν γιὰ τὴν λευτεριά. Ἀκόμα κι' ἂν ὁ ρόλος τοῦ σύνδεσμου, σὲ περιπτώσεις πού οἱ μεγάλοι θὰ κινούσαν τὴν ὑπόψια τοῦ ἐχθροῦ, πού ἔχε τίμημα τ' ἄλλο αἷμα τους, ἦταν ὁ μοναδικὸς πού παιζαν, αὐτὸς φτάνει γιὰ νὰ τὰ ξεχωρίσει ἀπ' τὰ παιδάκια τῶν ἄλλων καιρῶν.

ΤΟΥ ΛΑΜΠΗ

I.

- Νὰ ζήσετε καλὰ παιδιὰ, καλὰ μ' σκολιταροῦδια,
Σὰν τί καλὰ μαθαίνετε εἰς τὰ σκολειὰ πὸν πᾶτε ;
- Μαθαίνουμε γιὰ πόλεμο, γι' ἀφέντες καὶ γιὰ σκλάβους,
Πῶς νὰ σταθοῦμε φρόνιμα, πολὺ ταπεινωμένα.

Κι' ὁ Λάμπης τῆς Μαλίδαινας δὲ λέει νὰ ταπεινώσει,
Μόν τὸ σπαθάκι του τροχᾶ καὶ σφάζει παπαροῦνες.

- Ἄπ' τὰ μαλλιά τὸν ἄδραξε, στὰ πόδια τόνε δέρνει.
- Δεῖρε με γέρο-δάσκαλε κι' ὅσο τὸ θέλεις βάρα.
Ταχιά ἠμολιέμαι στὴ Βροντοῦ σμίγω μὲ τοὺς ἀντάρτες.

II.

Ἔσεῖς πουλιά, μαῦρα πουλιά, σπαθάτα χελιδόνια,
Ἐκεῖ μπροστὰ πὸν πέτεστε κατὰ τὴν Εὐκαρπία,
Νὰ πείτε χαιρετίσματα στοῦ Λάμπη τὴ μανούλα.

ΠΕΤΕΣΤΕ. πετᾶτε.

- Τὸν Λάμπη τότε πιάσανε στὸ Τρίκορφο, στὴ ράχη,
 Π' ἐβίγλιζε τὰ ρέματα καὶ ἔξέταζε τὸν κάμπον.
 — Ἐσὺ μικρό, μικρούτσικο, τί θές μὲ τοὺς ἀντάρτες;
 — Ἐγὼ μικρό, μικρούτσικο, δυὸ χρόνους στὸ σεφέρι,
 Δυὸ χρόνους ὅπου μάχουμαι μὲ βίγλα καὶ χαρτούδια.
-

ΠΟΙΟΣ ΣΚΟΤΩΣΕ ΜΙΚΡΟ ΠΑΙΔΙ

- Ποιὸς ἔκοψε γαρούφαλο, σ' ἀγέντοτο μπουμπούκι
 Ποιὸς σκότωσε μικρὸ παιδί, πριχοῦ τὴ γῆς θαμιάξει;
 Ὁ Γερμανὸς τὸ σκότωσε κ' ἡ μάνα του τὸ κλαίει:
 — Ποῦ διάβη τ' ἀηδονάκι μου, ποῦ διάβη τὸ πουλί μου;
 Μὴν πέταξε σὲ ξέγγαντο, νὰ ψάλει τῆς αὐγούλας;
 Μὴν κόνεψε σὲ σύννεφο, τὸν ἥλιο νὰ παινέσει;
 Πουλί μου ἡ γῆς εἶναι θολή καὶ τὰ οὐράνια μάβρα,
 Ἄγριο δρολάπι πλάκωσε, Βοριῶς καὶ καταγιγίδα,
 Βαροῦν χαλάζια δυνατά, κι' ἀστροπελέκια σμῆρι
 Κ' ἐσὺ μικρὸ κι' ἀδύναμο, ψηλά - ψηλά στὰ νέφη.
-

Ἡ πείνα, τ' ἀλάθεφτο φαινόμενο τῶν πολέμων, χτύπησε, πρῶτα καὶ κύρια, τὰ μικρὰ παιδιά. Χιλιάδες παιδάκια, στὸν τόπο μας κι' ἄλλου, πείνασαν, πρήστηκαν καὶ πέθαναν στὸ πεζοδρόμι καὶ τίς πλατεῖες, καρτερώντας τὴ βοήθεια τῶν μεγάλων. Τὰ μικρὰ κι' ἄθῶα ματάκια τους, βασίλεψαν, ἀπορημένα κι' ὀλόφοβα, πρὶν ξανοιχτεῖ καλά-καλά μπροστά τους τὸ θάμα τῆς ζωῆς.

ΤΟ ΒΟΥΒΟ ΣΚΟΛΕΙΟ

Ἐδὰ σκολεῖο πολὺβουγο καὶ τώρα βουβαμένο,

ἐβίγλιζε· ἐξέταζεν ἀπὸ σκοπιὰ, κατασκοπευε. σεφέρι· ἐκστρατεία, ἐδῶ ὁ ἀγώνας. χαρτούδια· ἡ μεταφορὰ σημειωμάτων ἀπὸ συνδέσμους.

Ἐωκκλήσι δίχως σήμαντρο, δίχως πιστοὺς στὸν ὄρθρο.
Μόνον ὁ γέρο· δάσκαλος κινᾷ νὰ προσκυνήσει.

- Δάσκαλε, ποῦ ἔναι τὰ μικρά, ποῦ ἔναι τὰ μαθητούδια;
— Ἐμένα τὰ παιδάκια μου, βδομάδες ἐπεινοῦσαν
Κι' ὁ Χάρος τὰ προσκάλεσε νὰ πᾶν στ' ἀρχοντικό του,
Νὰ τοὺς φιλέψει μύγδαλα, νὰ τοὺς τρατάρει μέλι.

ΤΗΣ ΧΑΡΟΚΑΜΕΝΗΣ ΜΑΝΑΣ

Μιά μάνα, μικρομάνα, μιὰ μικρὴ κερά
Μεσονυχτίς κινάει, μαυροφόρετη,
Σὲ κοιμητήρι μπαίνει κι' ἀγριοδέρνεται.

Ευπνοῦν ψηλὰ τ' ἀστέρια καὶ θιαμαίνονται,
Ευπνοῦν τὰ χαροπούλια πάνου στὰ κλαριά
Ευπνᾷ κι' ἐν ἀηδονάκι κι' ἀρωτᾷ τηνε.

- Ποιὸν κλαῖς, καλὴ κυρούλα, ποιὸν μοιρολογᾷς;
Τὴ μάνα, τὸν καλό σου, γιὰ τὸν κύρη σου;
— Οὐδὲ τὸν ἄντρα μ' κλαίω κι' οὔδε τοὺς γονιούς,
Μόν κλαίω τὰ παιδιά μου, τ' ἀγγελούδια μου,
Ποὺ πῆγαν πεινασμένα, μονοβδόμαδα.

ΑΝΑΘΕΜΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Ἄνάθεμα τὸν πόλεμον κι' ἀνάθεμα τὴν πείναν,
Τὸν Χάρον τὸν τρισάπονον, τριπλὰ ἀνάθεμά τον,

θιαμαίνονται· θαμάζουν, ἀποροῦν.

Ὅπου κομπώνει τὰ παιδιά καὶ παίρνει τα σὶόν Ἄδην,
Κομπώνει τα καὶ παίρνει τα καὶ δὲ ματαγυρίζουν.

Χίλια κακὰ μονομερίς, σπῖτι δὲν ἐρημώνουν
Κι' ὁ θάνατος μικροῦ παιδιοῦ τὸ Κάστρο γονατίζει.

κομπώνει' ξεγελά.

ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΩΓΜΟ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ

Φρίκη κι' άνατριχίλα θά αισθάνονται οί άνθρωποι κάθε φορά που θά διαβάζουν περιγραφές για τόν ομαδικό Ξολοθρεμό τών Έβραίων από τόν Χίτλερ. Χιλιάδες Ίσραηλίτες, μαζωμένοι άπ' όλες τις γωνιές της Εύρώπης, ρίχτηκαν, σωρό, στους τόπους τών μαρτυρίων, βασανίστηκαν άπάνθρωπα και θανατώθηκαν ομαδικά. Σέ τούτο τό πανηγύρι του αίματος, οί Έβραίοι της Σαλονίκης, πρόσφεραν έξήντα χιλιάδες ψυχές.

I

Μιάν Όβριοπούλα κάθεται, διαλέει τά προικιά της,
Διαλέει τα και κλαίει τα, πικρομοιρολογά τα:
—Προικιά μου και καλούδια μου και μοσκαπανοπροίκια
Κ' έσεις σιντόνια μ', άκριβά, με τά πολλά σας ξόμπλια*
Τή μέρα σās έξόμπλιαζα, τή νύχτα σās κεντούσα,
Μέ τό χρυσό, με τό μπρισί και με τ' άγνό μεταξύ.
Και τώρα καταντήσατε, στοϋ Γερμανού τά χέρια,
'Εσās νά χαίρουντ' οί όχτροί κ' έμέ τά μαύρα ξένα.

II

'Οπού 'δε θάλασσαν όρθή κι' άέραν πετρωμένο,
ΕΊδε και τις Όβραΐσες, νά 'χουν στα χείλια γέλιο.

Σέ τραίνα τις εφόρτωσαν κ' ή μιá της άλλης κρένει:
—Μήν εΐναι, άδερφοϋλες μου, μήν εΐναι για καλό μας;
—Τό ποιά 'ναι ή καλοσύνη του, τό ποιό 'ναι τό χαΐρι;
Κι' άν έχει ή ξενιτειά χαρές κ' ή όρφανιά γλυκίδα,
Θά 'ναι κι' όπου μās εύρηκε, θά 'ναι για τό καλό μας.

Διαλέει γυρίζει. ξόμπλια* σχεδιάσματα. μπρισί' μπρισίμι, κλωστή μεταξωτή.

III

‘Οβριουῦ κονάκι πλούσιο κι’ ἀρχοντικό παλάτι
Μὲ τὶς βαριὲς αὐλόπορτες, τὶς δροσερὲς βεράντες,
Τὰ παραθύρια τὰ ψηλά, ὄλο χυτὸ κρουστάλλι
‘Οπού ‘φεγγαν τὶς κάμαρες κι’ ὀπού ‘φεγγαν τὰ γλέντια
Καὶ τώρα πῶς κατάντησε, σὰν κάστρο πατημένο,
Σὰν κάστρο πού τὸ πάτησαν, θαλασσινοὶ κουρσάροι.

Οὔλοι κι’ ἄν τ’ ἀρνηστήκανε, μιὰ κόρη δὲν τ’ ἀρνιέται,
Μιὰ κόρη δὲν τ’ ἀρνήστηκε, τ’ ‘Οβριουῦ τὸ στερνοπαίδι,
Δὲν παραδίνει τὰ κλειδιά, δὲν βγαίνει ἀπὸ τὸ Κάστρο.

- Κόρη, γιὰ ξεμαντάλωσε, κόρη, γιὰ παραδώσου,
Τὶ ἐδῶ δὲν εἶν’ Ἑλληνικό, νὰ κάνεις πῶς τὸ θέλεις.
‘Εδῶ προστάζουν τὰ ΕΣ - ΕΣ κι’ ἄμε νὰ προσκυνήσεις.
-

ΕΣ—ΕΣ· ἡ εἰδικὴ Γερμανικὴ Ὀργάνωση ἀσφάλειας στὸ στρατό.

Ο Μ Η Ρ Ο Ι

Ἡ δὴμηρία στάθηκε τὸ πιὸ ἀπάνθρωπο μέσο πού ὁ καταχτητὴς μεταχειρίστηκε γιὰ νὰ χτυπήσει τὴν ἀντίσταση τῶν λαῶν. Χιλιάδες πολίτες στὶς κατεχόμενες γῶρες, πιάστηκαν ὁμαδικὰ καὶ δίχως ἄλλη διαδικασία, φορτώθηκαν στὰ τραίνα καὶ στάλθηκαν στὰ περίφημα στρατόπεδα συγκέντρωσης τῆς Γερμανίας, τὸ Ντανχάου, τὸ Ἄουσβιτς καὶ τ' ἄλλα. Οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπ' αὐτούς δὲν ἔμελλε νὰ ξαναδοῦν τὴν πατρίδα τους. Πέθαναν ἐκεῖ, ἄλλοι ἀπ' τὶς ἀφάνταστες κακουχίες τῆς ζωῆς τοῦ στρατοπέδου, ἄλλοι σὰν πειραματόζωα τῶν Ναζι ἐπιστημόνων κι' ἄλλοι, ὅπως οἱ Ἑβραῖοι, καμένοι, κατὰ χιλιάδες, στὰ κρεματόρια τοῦ θανάτου.

I

Σύννεφα π' ἀρμενίζετε, πουλάκια π' ἀπετάτε
Κ' ἐσὺ Μάϊστρο δροσερέ, πὺν δροσοπνὲς τὶς νύχτες,
Δροσιζεις τὰ πυρὰ κορμιά, τὰ σάπια φυλλοκάρδια
Σὰ φτάσετε στὸν τόπο μου, στὴν ἔρημη τὴν Κρήτη,
Δὲ θά ἔβρετε ξεφάντωμα, οὐδὲ καὶ χαροκόπι,
Μόνε τὸν θρηῆνο τὸν πικρό, τὸ δάρσιμο τὸ μαῦρο
Θά ἔβρετε καὶ τὴν μάνα μου, βαρῖα χαροκαμένη.

Δεξιά της πᾶν' τὰ σύννεφα, ξερβά της πάει ὁ Μάϊστρος
Καὶ τὰ πουλάκια τὰ μικρά, τήνε καλημερίζουν:
—Κυρά, πὺν μαυροφόρεςες, τὰ μαῦρα τί τὰ θέλεις;
Τὰ μαῦρα, τὰ κατὰμαυρα, πρέπει γιὰ νὰ τὰ βγάλεις.
Τὶ ἐσὲ ὁ γιό σ' δὲν πέθανε, μὸν ζῆ στὰ ἔρμα ξένα
Σήμερα ζῆ στὴν ξενιτειά καὶ τὸ ταχὺ γυρίζει.

II

Μὴ μὲ παιδεύεις, καμαρὰντ καὶ μὴ μὲ βαριοδέρνεις,
Τὶ ἐγὼ δὲν ἔχω πιά ψυχὴ, μηδὲ καὶ γεροσύνη,
Μὸν δό μου μιὰ μπουκιὰ ψωμί καὶ δυὸ γουλιὲς νεράκι,
Νὰ στηλωθῶ ν' ἀνασκωθῶ, νὰ πάρω τὸ φορτιό μου.

Κ' ἐκεῖνος, ὁ τρισάπονος κι' ὁ τρισκαταραμένος,
Οὐδὲ ψωμί τρατάρει μου κι' οὐδὲ γουλιὰ νεράκι,
Μόνο κλωτσιῆς καὶ καμτσικιῆς καὶ καυτερὸ βρισίδι
Καὶ πέφτω χάμου καὶ βογγῶ κι' ἀλλὶ μανούλα μ' κρᾶζω.

III

Πουρνὸ θὰ πάρω τὸ στρατί, βραδὶ τὸ μονοπάτι
Καὶ τὸ κοντομεσήμερο τῆ ρούγα τῆ μεγάλῃ
Νὰ βγῶ ψηλὰ σὲ ξέγναντο, ψηλὰ σὲ κορφοβούνη
Γιὰ ν' ἀγναντέψω πέλαγα, νὰ διῶ τοὺς πέρα κόσμους,
Νὰ διῶ καὶ τὴν Πατρίδα μου, νεράϊδα τοῦ κυμάτου.

Τὰ πέλαγα π' ἀγνάντεψα, θολά, φουρτουνιασμένα
Κ' ἡ δόλια ἡ Πατρίδα μου, μακριὰ καὶ δὲ τὴν βλέπω.

IV

—Κόρη, τὸ ρόδο πού 'στειλες, μὲ τὸ καλὸ τὸ πῆρα,
Μὲ τὸ καλὸ τὸ μύρισα, πολλὴ ἢ μοσκοβολιὰ του'
Κ' ἐγὼ δὲν θέλω λούλουδα, μὸν θέλω κρυὸ νεράκι,
Γουλιὰ νερό νὰ δροσιστῶ, μπουνιὰ ψωμί νὰ φάω,
Τὶ ἔχω τρεῖς μῆνες νηστικός, βδομάδα διψασμένος.

Κ' ἐκείνη πέμπει γιασεμιὰ καὶ ματαπέμπει ρόδα
Καὶ πάλε τὸν βασιλικόν, πάλε τὸ καριοφύλλι.

—Βάλτε τὰ ρόδα στό γυαλί καὶ τ' ἄλλα στὴν κασσέλα,
Τὸ καριοφύλλι τ' ἔμορφο, βάλτε το στό ταφί μου,
Ν' ἀνθεῖ πρωτὶ, ν' ἀνθεῖ βραδί, ν' ἀνθεῖ τὸ μεσημέρι.

καριοφύλλι = γαρύφαλλο. κασσέλα' νεκρόκασσα. ταφί' μνήμα.

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ

Τις ἀτέλειωτες νύχτες τῆς κατοχῆς, πὺ δὲ φόβος ἄγρια πλάττει
τις καρδιὰς τῶν ἀνθρώπων, ἡ σκιάβα μάνα, στὰ δειά της νανουρίσ-
ματα, εὑρίσκει τὸν καιρὸ νὰ μιλήσει τοῦ σπλάχνου της γιὰ τὸν ἀντάρτη
γονιό του καὶ νὰ τραγουδήσει τὴν πίστη της γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση.

I.

Νυστάζει τὸ πουλάκι μου κ' ἐγὼ τοῦ τραγουδιάω·
Κ' ἐγὼ τοῦ παρακάθουμαι νὰ τὸ γλυκοκοιμίζω.

—Πουλί μου, τί νὰ σοῦ ἱστορῶ καὶ τί νὰ σοῦ δηγιέμαι
Καὶ τί τραγούδια νὰ σοῦ πῶ γιὰ νὰ σὲ νανουρίσω ;
Νὰ πῶ σου γιὰ τὶς θάλασσες, τὶς γλυκοκυματοῦσες ;
Νὰ πῶ γιὰ τὰ ψηλὰ βουνά, τὰ δροσομυρισμένα ;
Νὰ πῶ γιὰ τὰ μεσοῦρανα, πὺ τὰ πλουμίζει τ' ἄστροι ;

Οἱ θάλασσες ἀστράφτουνε καὶ τὰ βουνὰ μουγκρίζουν
Καὶ τὰ οὐράνια τὰ θολὰ καίγουνται νύχτα μέρα.

II.

Ἐμένα τὸ πουλάκι μου, ἐμένα τὸ μωρό μου,
Ἐμένα τὸ πουλάκι μου, γλυκὸ τραγούδι θέλει,
Γλυκὸ - γλυκὸ νανούρισμα, σὰ γέρνει στὰ στρωσιδίι.

Κοιμοῦ τοῦ Μάη λούλουδο καὶ τῆς αὔγουλας ἄστροι,
Ρόδου μπουμπούκι ἀμύριστο, τριαντάφυλλο μοσχάτο·
Κοιμοῦ κι' ὁ κύρης σ', στὸ βουνό, γιὰ σένα ξαγουπνάει·
Γιὰ σέ, στὰ χιόνια, τὶς βροχές, χειμῶνα καλοκαίρι,
Μὴν ἔρθουν τὰ φαντάσματα καὶ σκιάζουν τ' ὄνειρό σου.

III.

Γεῖρε, καλὸ μ' ἀγόρι, σπλάγνο μου γλυκό,
"Ἦλιε μου καὶ τρισήλιε κι' ἀκριβέ μ' αἰτέ,
Γεῖρε στήν ἀγκαλιά μου ν' ἀποκοιμηθεῖς.

"Υπνε, παρακαλῶ σε, ὕπνε, βασιλιά,
Νὰ πάρεις τὸ παιδί μου, τ' ἀγγελούδι μου,
Νὰ πάρεις τὸ παιδί μου στοὺς μπαξέδες σου.

Κ' ἐκεῖνο δὲ 'συχάζει στοὺς μπαξέδες σου,
Μόν θέλει τὶς ραχοῦλες, τὰ ψηλὰ βουνά,
Νὰ βρεῖ τοὺς ἀντρεωμένους καὶ τὸν κύρη του.

ΤΟΥ ΓΙΟΥ ΤΗΣ ΧΗΡΑΣ

- Μιὰ χήρα μίνα κάθουνταν κι' ὀρμήνευε τὸ γιό της :
- Γίοκα μ' μὴ βγαίνεις τὸ βραδί, μὴν πορπατᾶς παρ' ὄρας.
Δὲν εἶναι φέτος τὰ παλιά, δὲν εἶναι τ' ἄλλα χρόνια
Νὰ ξευητᾶς στὸ μαχαλά, νὰ τραγουδᾶς στή ρούγα,
Νὰ λὲς τραγούδια τῆς καλῆς, παινέματα τῆς κόρης
Κι' ἀπὲ στὸ κρυφοσιμίζιμο νὰ γλυκαποξεχνιέστε.
Φέτα μᾶς ἦσαν Γερμανοὶ καὶ κυβερνοῦν κι' ὀρίζουν.
'Ορίζουνε τὰ ἔχια μας, ὀρίζουν τὲς ψυχές μας.
Μὲ τὸ στανιὸ μᾶς γδύνουνε μὲ τὸ καλὸ μᾶς κλέβουν
Κι' ὅποιονε βροῦν στὸ μαχαλά, νὰ νυχτοπορπατάει,
Γιὰ μὲ σκοινὶ τότε χαλοῦν, γιὰ μὲ καντὸ μολύβι.
- Μάνα καλή, μάνα χρυσή, μάνα πολυαγαποῦσα,
Μάνα μ' ὡς τώρα τὰ 'κρυβα καὶ τώρα σοῦ τὰ λέω.
'Εγὼ κι' ἂν βγαίνω τὸ βραδί κι' ἂν πορπατῶ παρ' ὄρας,
Δὲ βγαίνω γιὰ νὰ τραγουδῶ, δὲ βγαίνω γιὰ σιργιάνι,

ρούγα· δρόμος. τὰ ἔχια· τὰ ὑπάρχοντα.

Κι' οὐδὲ γιὰ κρυφοσμίξιμο μὲ τὴν περδικομάτα.
Βγαίνω νὰ σμίξω τοὺς καλοὺς, νὰ νεύρω τοὺς ἀντάρτες,
Ποὺ ροβολοῦν, μεσονυχτίς, πέρα στὴν Βρωμολάκκα'
Νὰ ποῦμε γιὰ τὸν πόλεμο, νὰ ποῦμε γιὰ τὸν κοῦρσο,
Νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τῶν σκλαβῶ, τὴ μοῖρα καὶ τὸ δίκιο.

Λέμε τὴ μιὰ γιὰ πόλεμο, τὴν ἄλλη γιὰ τὸν κοῦρσο,
Τὴν τρίτη βάνουμε βουλή, νὰ βγοῦμ' ἀρματωμένοι.

ΤΗΣ ΓΡΙΟΥΛΑΣ

- Ποῦ πᾶς, καλὴ γριούλα, γιὰ ποῦ τό 'βαλες,
Πριχοῦ καλὰ νὰ φέξει, μὲ τὸ χάραμα;
- Πάω γιὰ τὸν 'Αράπη, γιὰ τὰ Βλάχικα,
'Οπού 'ναι τὰ λημέρια, μὲ τοὺς σταυραῖτούς
Νὰ διῶ μὴ μοῦ πεινοῦν, μὴν ἀναγκεύονται.
- Δὲ νοιάζεσαι τὴ στράτα, τὴν κακόστρατα,
Ποὺ σούρνεται σὲ βάλτους κι' ἄγρια ζάλογγα;
- 'Εχω καρδιὰ τσελίκι καὶ δὲ χάνουμαι.
- Δὲ νοιάζεσαι τ' ἀγρίμια καὶ τὸν Βούλγαρο,
Ποὺ σταίνουν καρασούλι στα περάσματα;
- 'Εχω ποδάρια ξύλα καὶ δὲ φτάνουμαι.

Στις γέφυρες τὴν εἶδαν καὶ τὴν πιάσανε,
Στὸ σιάδι τῆς Γκαμήλας τὴν κρεμάσανε.

Δὲ σὸ 'κρενα, γιαγιάκα, δὲ σ' ὀρμήνεψα
Νὰ μὴ διαβεῖς τὴ στράτα, τὴν κακόστρατα;

κοῦρσος' ἐκστρατεία, ἐδῶ ὁ ἀγῶνας. μὴν ἀναγκεύονται μὴν ἔχουν ἀνάγκες, μὴ τοὺς λείπει τίποτε. καρασούλι' ἐνέδρα.

ΤΟΥ ΛΑΒΩΜΕΝΟΥ ΑΝΤΑΡΤΗ

Κρατᾶτε παλληκάρια μου, νὰ μὴ διαβοῦν οἱ σκύλοι
Κ' ἐγὼ θὰ κάτσω καταγῆς, γιὰτ' εἶμαι λαβωμένος.
Μέσ' στὸ πλευρὸ μὲ βάρεσαν καὶ στὴν καρδιά πονεῖ με
Καὶ στὴν καρδοῦλα θλίβουμαι τὸ πῶς θὲ νὰ πεθάνω.

Σὰν φτάσετε στὴν Τέρφυλλο, τ' ὄριο τὸ καμποχώρι,
Θὰ διεῖτε σπίτια στὴ σειρά, κονάκια στὴν ἀράδα
Καὶ στοῦ ρεμάτου τὴν ὄχτιά, μικρὸ - μικρὸ κονάκι.
Ἄσπρο, κατάσπρο, καθαρὸ, στὴν ἀντηλιά λουσιμένο·
Στὴν ἀντηλιάδα λουζεται, στὸ φῶς χαϊδολογίεται
Καὶ στὸ ψηλὸ παράθυρο, ξανθειὰ φυλάει κόρη,
Κόρη πανώρια κ' ἔμνοστη, σὰν φῶς τὸ πρόσωπό της.
Ἐκεῖνο ἔναι τὸ σπίτι μου κι' αὐτὴ ἔναι ἡ καλὴ μου.
Ἐμπᾶτε, χαιρετᾶτε τὴν καὶ πείτε τὸ μαντάτο.
Καὶ νὰ μὴ πείτε τὸ σωστό, μὴ πείτε τὴν ἀλήθεια,
Μὸν πείτε πῶς μὲ κράτησαν, τὰ Ξωτικά κ' οἱ Λάμιες,
Στῆς Κρούσας τ' ἔμορφο βουνό, στὰ μυρωμένα δάσα
Κι' οὔλο κινᾶω κ' ἔρχουμαι κι' οὔλο στὸν τόπο μένω.

ΤΗΣ ΡΟΔΙΑΣ

Μικρὴ κοτσύφα κόνεψε σὲ μιᾶς ροδιᾶς κλαράκι
Κ' εἶχε ἡ ροδιά τ' ἀνθάκια της, φτωχὰ καὶ μαραμένα.
Ψυχοπονιέται τὸ πουλί, γυρίζει κι' ἀρωτᾶ τὴν :
—Τ' ἔχουν ροδίτσα μ' τ' ἀνθια σου καὶ ρεῦνουν νύχτα μέρα ;
Μὴν ὁ Βαρδάρης τὰ ἔδειρε, μὴ τὸ κακὸ δρολάπι ;
Κι' οὐδὲ Βαρδάρης τὰ ἔδειρε κι' οὐδὲ κακὸ δρολάπι.
Ἐδῶ σιμὰ στὴ ρίζα μου, στὸν ἴσκιο μ' ἀπὸ κάτου,
Δυὸ λαβωμένοι πέθαναν κ' οἱ δυὸ παλληκαροῦδια.

Ἐμνοστη· νόστιμη, ὄμορφη. Δρολάπι· καταιγίδα.

Κινοῦν καὶ πᾶν' οἱ ρίζες μου, στὴ γῆς νὰ ξεδιψάσουν,
Βοίσκουν νεράκι λιγιστὸ κ' ἐκεῖνο ματωμένο.

ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΥ

Στοῦ Παΐκου τὰ λημέρια, στοὺς «Τρεῖς Ἐλατους»,
Τὸν καπετάνιο πιάσαν, τὸν ἀντρεϊότερο.

Δέκα τὸν πᾶν' ξοπίσω, δέκ' ἀπὸ μπροστὰ
Κι' ἄλλοι πενήντα πᾶνε γύρω τρόγυρα
Κ' ἕνας ΕΣ - ΕΣ στὸ δρόμο τὸν ἀρώταγε :
— Τί θές, μπρὲ παλιοκλέφτη, καὶ τί ρέγεσαι
Ν' ἀφήκεις τὸ τουφέκι καὶ τὸν πόλεμον ;
— Σὰν ἀρωτᾶς, κουμπάρε, τήρα κι' ἀκου τα.
Θέλω νὰ διῶ τὸν ἥλιο πάλε ἴλόαμπρον
Τοὺς Κόσμους νὰ φωτίζει καὶ τὰ σύμπαντα,
Τοὺς Κόσμους νὰ φωτίζει τοὺς δλόχαρους.
Θέλω νὰ διῶ ἀγγοῦλες, ροδοστόλιστες,
Γιομάτα φῶς καὶ μάγια, βασιλέματα,
Δροσάτα μεσημέρια, νύχτες ξάστερες.
Τὸ χέρσο χῶμα, θέλω, ν' ἀντρειευτεῖ ξανάς
Νὰ δώκει τοὺς χυμούς του, παντοδύναμο,
Νὰ θρέψει τὸ ροδάμι καὶ τ' ἀγριόχορτο,
Νὰ θρέψει τὸ σπυράκι, τὸ σταρόσπυρο.
Θέλω ν' ἀνθίσει πάλε τ' ἀγριολούλουδο,
Στις ἴλιόλουστες ραχοῦλες καὶ τὰ κράκουρα
Ν' ἀνθίσει νὰ καρπίσει κ' ἡ ἀγραμπέλη.
Τὰ χελιδόνια, θέλω, πού δὲν ἔρχονται,
Νὰ ῥθουν ξανάς, τὸ Μάρτη, τὸ Μαγιάπριλο,
Νὰ φέρουν τὴν γαλήνη καὶ τὴν ἀνοιξη.
Τ' ἀηδόνια κ' οἱ κοτσύφες, π' ἀλαλιάσανε

ρέγεσαι' ἐπιθυμῆς. ροδάμι' χαμόκλαδο.

Καὶ κρύφτηκαν στὰ δάσα καὶ τὶς ρεματιές,
Νὰ φτερακίσουν θέλω πάλι, ξένοιαστα,
Ψηλὰ στοὺς οὐρανοὺς, πέρα στὰ σύννεφα,
Νὰ ποῦν γιὰ τῆς Εἰρήνης τὶς γλυκοχαρές.
Τὰ στάχυα θέλω νάειδω στοὺς σταρότοπους
Ν' ἀνθίζουν, νὰ καρπίζουν, νὰ ξανθαίνουνε,
Καθὼς τῆς ρούσας κόρης τὰ χρυσὰ μαλλιά,
Ποῦ ξέστηθη θερίζει μεσ' στὸ ἥλιόγερα.
Θέλω νὰ διῶ τὶς στρουγγες πάλι στὰ βοννά
Ν' ἀκούσω τὴ φλογέρα τὴν γλυκόλαλη'
Νὰ διῶ καὶ τὶς βλαχοῦλες, τὶς χιλιέμορφες,
Νὰ σμίγουνε, στὸν σκάρον, μὲ τοὺς μπιστικούς,
Νεραΐδες μὲ τοὺς δράκους, τὰ μεσάνυχτα.
Γολέτες θέλω νάειδω σφουγγεράδικες,
Γολέτες καὶ μπρατσέρες νὰ σαλπάρουνε,
Μέσ' στῆς αὐγῆς τὸ φέγγος καὶ τὸ χάρμα,
Πέρα γιὰ τὴν Βεγγάζη, γιὰ τὴν Μπαρμπαριά,
Μὲ τὸν γλυκὸν τὸν μάλισταρον ἀρμενίζοντας.

Σὰν ἀρωτᾶς τὶ θέλω καὶ τὶ ῥέγουμει
Ν ἀφήκω τὸ τουφέκι καὶ τὸν πόλεμον,
Ἐγὼ σοῦ κρένω πάλι κ' ἐσὺ μάθε τα.
Θέλω τὶς πεταλοῦδες τὶς μυριόπλουμες
Νὰ διῶ νὰ ζευγαρώνουν, πάλι, ξένοιαστες
Στοῦ ῥόδου τὴν πορφύρα τὴν ἀμόλευτη
Καὶ τὸ τρελλὸ μελίτσι, ἐρωτιάτικο,
Τὸν κρίνο νὰ φιλᾷ καὶ τ' ἀγριολούλουδο.
Θέλω τὸ δροσαγέρι, ποῦ τὸ λέρωσαν
Τῆς μάχης κορνιαχτός, καπνοὶ κι' ἀντάρσιαμα,
Σὰν πρῶτα νὰ φυσήξει, μοσκοβόλιστο,
Σὰν πρῶτα νὰ φυσήξει, μπάλαμο γλυκό,
Νὰ γιάνει τὶς καρδιές μας, ποῦ ματώσανε.
Σκολειά, θέλω νὰ διῶ, σκολειά καὶ δάσκαλους
Κι' ὀλόδροσα παιδούδια, ῥοδομάγουλα,

ρῶσσα κόρη· κοκκινομάλλα κόρη· σκάρου· νυχτερινὴ βοσκή·

Μὲ σάκκες καὶ κοντύλια κι' ἀκριβὲς ποδιές
Νὰ λέν τὴν ἀλφαβήτα καὶ τὰ γράμματα
Κι' ἀπὲ τρογύρω - γύρω νὰ χορεύουνε.

Θέλω νὰ διῶ κ' ἐσένα, δίχως ἄρματα,
Ἄπλόνε, ταπεινόνε καὶ καλόκαρδον,
Μὲ τὸν ὄχτρον νὰ σμίγεις, σφιχταγκάλιαστος.

ΤΗΣ ΑΝΤΑΡΤΟΠΟΥΛΑΣ

Ἄνταρτοπούλα κάθεται σὲ βίγλα καὶ βιγλίξει.
Τηρᾷ τὸν κάμπον χαμηλὰ, τὰ ρέματα παρέκει
Καὶ στὸ δεξιὸ τὸ χέρι της, κρατᾷ χειροβομβίδα
Κι' ἀπὸ τὴν ὁμορφάδα της ὁ τόπος γύρα' στράφτει.

Τρεῖς Γερμανοὶ τήνε θωροῦν, στοχαστικὰ ζυγώνουν :
—Κόρη, δὲ ρίχνεις τὸ χακί, δὲ βγάζεις τὴν ἀρβύλλα,
Νὰ παρατήσεις τὶς ἐρμιῆς ν' ἀρθεῖς μαζί στὴν χώρα
Ἄποῦ ἔχει τὰ χουσαφικὰ κι' ὁποῦ ἔχει τὰ μετάξια ;
—Δικὰ σας τὰ χουσαφικὰ δικὰ σας τὰ μετάξια
Κ' ἐγὼ ἐδῶ ποῦ βροίσκομαι, καλὰ σᾶς πολεμᾶω.
Μὰ ἔχω ἓνα μῆλο Φλωρινιὸ καὶ τοῦτο τὸ τρατάρω.

Ἄπο ψηλὰ τήνε σβουρᾷ, μπροστά τους πάει καὶ σκάζει.

Ἄνάθεμά σε κορασιὰ καὶ διπλαναθεμά σε,
Τὸ μῆλο μᾶς ἐτρατάρες κ' ἐκεῖνο θανατώνει.

ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ ΚΑΙ Τ' ΑΡΧΟΝΤΟΓΙΟΥ

Κόρη λυγερή, ξανθειὰ καὶ μαυρομάτα,

Ρόδο μυριστό, τριανταφυλλιᾶς μπουμπούκι,
 Βγαίνει τὸ πουρνό, μὲ τὴ γλυκειὰν αἰγούλα,
 Παίρνει τὸ στρατί, παίρνει τὸ μονοπάτι,
 Παίρνει τὸ στρατί, νὰ βγεῖ σὲ κορφοβούνη.
 Βγαίνει σὲ ραχιά, ψηλὰ σὲ κορφοβούνη,
 Στέκεται, θωρεῖ, τὸν κάμπον ἀγναντεύει,
 Πέρα στὸ Βοριά πέρα κατὰ τὸν Μάϊστρον
 Πού 'ναι τὰ βουνά, τὰ πολυχιονισμένα.
 — Σεῖς ψηλὰ βουνά, μὲ τὶς δασὲς ραχοῦλες,
 Τ' ἄγρια ρέματα, τὰ σκοτεινὰ φαράγγια,
 Κάντε τὸ καλό, κρύψτε τοὺς ἀντρωμένους,
 Κρύψτε τὰ παιδιά, φυλάξτε τοὺς λεβέντες,
 Πού 'ναι λιγστοί, μὲ μύριους πολεμοῦνε.

Κ' ἕνας μικρογιός, Ἄρχόντου στερονοπαίδι,
 Ἕμορφος ψηλὸς λιγνὸς καὶ διωματάρης,
 Βγαίνει στὴν ραχιά, μὲ στόχαση καὶ θάρρος,
 Βρίσκει τὴν μικρὴ στέκει παρακαλεῖ την :
 — Σχώρα με, καλή, συμπάθα με τὸν ἔρμον.
 Χρόνους σ' ἀγαπῶ καιροὺς σὲ συλλογιοῦμαι
 Χρόνους καὶ καιροὺς, στὸν ὕπνο καὶ στὰ ξύπνια,
 Σένα νείρομαι, σένα ποθεῖ ἡ καρδιά μου,
 Σένα λαχταρῶ, στεφανωτὴ μου νὰ 'χω.
 Δέξου σὲ θερμὲς κι' ὄνειρεμένες βίλες
 Μέσα στὰ χρυσὰ καὶ μέσα στὰ μετάξια,
 Ρήγισσα, τρανὴ κι' Ἄρχόντισσα νὰ γένεις.

Στρέφει τὸν κοιτᾶ, στέκει καὶ τὸν ξετάζει :
 — Δύνεσαι νὰ βγεῖς, ἐσὺ τὸ μοσκοπαίδι,
 Δύνεσαι νὰ βγεῖς, ψηλὰ στὸν Ἐλικώνα,
 Νὰ ἔβρεις τὰ παιδιά, νὰ σμίξεις τοὺς ἀντάρτες,
 Μιὰ νὰ μισοτρῶς, τὴν ἄλλη νὰ νηστεύεις,
 Μέσ' σὲ ρεματιές, σὲ χιόνια νὰ κοιμᾶσαι,

διωματάρης· μεγαλοπρεπῆς. νείρομαι ὄνειρεῖμαι.

Μέρα νὰ βαρεῖς, νύχτα νὰ λαγοφέρνεις,
Πάλε τὴν αὐγή, νὰ πέφτεις στὸ γιουρούσι ;

Μήδε τὸ μπορῶ, μηδὲ τὸ πεθυμῶ,
Μένα ἢ μάνα μου, δὲ μ' ἔχει γιὰ σφεῖρι,
Μ' ἔχει γιὰ χαρὲς, γιὰ γλέντια καὶ παιχνίδια,
Γλέντια μὲ τοὺς νιούς, χαρὲς μὲ μαυρομάτες.

ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΧΤΡΟΥ

- Ποιὸς εἶδε λύκον σπιτικὸ καὶ κάπρον μερωμένο ;
Ποιὸς εἶδε σκύλον Γερμανὸ σ' Ἑλληνικὸ κονάκι ;
Βαριά τότε βαρέσανε τῶν ἀνταρτῶν τὰ βόλια.
Χύθη, ρουνιά, τὸ αἷμα του, ἐθόλωσε τὸ μάτι,
Θωρεῖ μιὰ πόρταν ὀμπροστὰ καὶ κρούει παρεκαλώντας :
- 'Ἀνοιξε, μάνα μ', ἀνοιξε, γιὰτ' εἶμαι λαβωμένος...
—'Εμένανε τὸν γιόκα μου, ἐψὲς πουργὸ τὸν πῆραν,
Πουργὸ τὸν πῆραν, τὲς αὐγὲς, τὸ δέιλι τότε σῶσαν
Κι' αὐτά μου τὰ ξερόχερα, τὸν ἔθαψαν στὸ χῶμα.
Ποιὸς εἶσαι σὺ ὅπου μοῦ κροῦς κι' ὅπου μὲ κραΐξεις μίνα ;
- 'Εγὼ 'μαι, βάβω μ' ὁ φονιάς, π' ἐχάλασε τὸ γιό σου,
Κι' ἄσε μ' ἐδῶ πὺν κοίτουμαι, σὰν σκύλος νὰ ψοφήσω.
- 'Ἀνοίγω τὴν πορτούλα μου, σὲ βάζω στὸ κονάκι,
'Ἀνοίγω τὸ κρεβάτι μου, σὲ βάζω στὰ στρωσίδια,
'Ἀνοίγω τὴν ψυχούλα μου, σὲ βάζω στὴν καρδιά μου,
Γιὰτ' ἔχεις μάνα στὰ μακριὰ καὶ πικροκαρτερᾶ σε.

ΤΗΣ ΓΗΣ ΤΑ ΜΟΣΚΟΛΟΥΛΟΥΔΑ

Τῆς γῆς τὰ μοσκολούλουδα, τοῦ κόσμου τὰ βοτάνια,
ρουνιά' σταλαματιά.

Ὀλημερίς διχόνιαζαν κι' ὄλονυχτις μαλώναν,
Τὸ ποιό 'ναι πρέπο γιὰ νὰ βγεῖ, σ' ἀντρειωμένου μνημα.

Ἐκεῖνο 'ναι προπέτερο, νόπου καλλιὰ μυρίζει.

Μυρίζει τὸ τριαντάφυλλο, λιγώνει τὲς καρδοῦλες,
Μυρίζει τὸ γαρούφαλλο, ἔμερεύει κάθε πόνο,
Μυρίζει ὁ βασιλικός, τὴν πλάσην ἀγαλιάζει,
Μυρίζει καὶ τ' ἀγιόκλημα, καλλιότερο καὶ πρέπο.

ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΕΝΟΥ

Τῆς χήρας γιὸς προσκύνησε, μὲ τὸν ὄχτρον φιλιώθη.

- Πουρνὸ κινᾶ, μιὰ Κυριακή, στὰ λοῦσα φορτωμένος.
— Ἄνοιξε, μάνα μ', ἄνοιξε, νὰ διεῖς τὸν καλογιό σου.
— Εἶπες τὸν γιό μου τὸν καλό, εἶπες τὸν καλογιό μου
Κ' ἐγὼ δὲν ἔχω κάνα γιό, νὲ γιὸ νὲ παλληκάρι.
— Ἄνοιξε, μάνα μ', ἄνοιξε, νὰ διεῖς τί σοῦ 'χω φέρει.
— Ἐμὲ ὀριὸν ἐπαίδευε, στοιχειὸ νέτυραννοῦσε
Κ' ἐπεμψα τὸν ὑγιόκα μου γιὰ κροῦ νερὸ στὴν βρούση
Κ' ἐκεῖνος τὸ ξαστόχησε καὶ πῆρεν ἄλλη στράτα.
— Ἄνοιξε, μάνα μ', ἄνοιξε κ' ἐγύρισεν ὁ γιός σου.
— Ὁ γιός μου νοῦθε διάβηκε, σ' ἄνομους δρόμους πάει,
Σ' ἄνομους δρόμους πορπατεῖ, πὸν γυρισμὸ δὲν ἔχουν.

ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ

Τοῦ Χάρου ἦ μάνα κάθουνταν κι' ἀπόπαιρνε τὸ γιό της :

ὀριόν' ρίγος πυρετοῦ.

— Πῶς ἦταν τ' ἀναπάντεχο, πῶς ἦτανε καὶ τοῦτο
Νά ῥοχεται ὁ γιὸς μ' ἀπὸ τῆ γῆς, δίχως ἀποθαμένους,
Δίχως ψυχὰς στὸν μαῦρο του, παντέρομος καὶ μονάχος :

Κι' ὁ Χάρος ἀποκρέθηκε καὶ λέει τῆς Χαρομάνας :
— Μὴ μ' ἀποπαίρνεις, νὰ χαρεῖς, μὴ μ' ἀποπαίρνεις μάνα
Κ' ἐσὺ τὸν ξέρεις δὲ καλά, τὸν γιὸ σ' τὸν κυνηγᾶρη,
Ποὺ κυνηγᾷ μεροφυχτὶς κι' ὄλοχρονὶς θερίζει.
Μὰ ῥουρα, χιές, λεβεντονιούς, ἀντάρτες δρακομάχους'
Κι' ὅσο τὸν κάμπον πάγαινα, στὰ σιάδια πιλαλοῦσα
Βουβαίνονταν, μαραίνονταν καὶ μαραμένοι ρεῦαν.
Μὰ ὄντας ἐπῆρα τὰ ψηλά, ψηλὰ τὰ καταράζια
Κ' εἶδαν τὰ δάσα τὰ πυκνά, τὰ δροσερὰ ρουμάνια
Κι' ἄκουσαν μπρέντας σφύριγμα καὶ μυδραλιοῦ κελάϊδι.
Ἄντρεϊεύτηκαν, ἐφτάψυχοι, σκορπίσανε στὰ λόγγα
Καὶ πόμνα μόνος νὰ τηρῶ, μονίχως νὰ θαμιάζω.

ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΜΕΝΗΣ ΒΡΥΣΗΣ

Ἦς εἶν' τὸ μνημα τ' ἀνοιχτό, ποὺ καρτερᾷ κουφάρι,
Ἔστ' εἶναι κ' ἡ κρυόβρυση, ποὺ στέρευε σὲ δάσο.

Στὴ στράτα τὴν ἀντάμωσα, στέκω καὶ τὴν ρωτάω :

— Τ' ἔχεις βρουσούλα μ' καὶ φυλᾶς, στεγνὴ καὶ βουβαμένη
Μὴν εἶσαι ἀπ' τὴν ἀναβροχιά, μὴν εἶσαι ἀπὸ τὴν ξέρα;
Μὴ τὸ νερό σου λάθειψε καὶ πῆρεν ἄλλη στράτα;
— Δὲν εἶμαι ἀπ' τὴν ἀναβροχιά, δὲν εἶμαι κι' ἀπὸ ξέρα,
Οὐδὲ καὶ τὸ νεράκι μου, ἄλληνε στράτα πῆρε.
Μόν ἔσυρα καὶ στέρευσα σὰν εἶδα τοὺς βοϊνίκους,
Μὴ πιοῦν οἱ σκύλοι κρυὸ νερὸ καὶ δροσιστεῖ ἡ καρδιά τους.

Ἰδὲνικος Βουλγάρικος, στρατιῶτης.

ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΥΦΗΣ

Ὡς κλαῖν τὰ μαῦρα σύννεφα, σὰ ρίχνουν τὸ χαλάζι,
Ἔτσι θρηνοῦν καὶ τῆς γριᾶς - Γιωργάκαινας τὰ μάτια,
Γιὰ τοῦ παιδιοῦ της τὸν καιμό, ποῦ χάθη σὲ γιουρούσι.

Ρούγα τὴν ρούγα περπατεῖ, δρόμο τὸ δρόμο τρέχει,
Διαβαίνει σιάδια κ' ἐγκρεμούς, δέρνει ραχιές κι' ὀρμάνια,
Νυχτώνεται στὰ τρίστρατα, μονιάζει στὰ ντερβένια,
Κι' ὡσὰν τὸν γκιώνη μύρεται, σὰν κίσσα νυχτοσκούζει:
— Ποῦ ἔσαι λεβέντη σταυραῖτέ, ποῦ διάβης καλογιέ μου;
Ποῦ ἔσαι πανώριε πλάτανε, ψηλό μου κυπαρίσσι;
Κακὸς Βοριάς σὲ βάρεσε, βαριά Νοτιὰ σὲ πῆρε
Κι' ἀστροπελέκια δίδυμα, σὲ γκρέμισαν στὸ χῶμα.

Κ' ἡ νύφη της, λεβεντονιά, πανώρια μαυρομάτα,
Πότε γλυκὰ τὴ νοιάζεται, πότε τὴν ἀποπαίρνει :
— Μάνα μὴν κλαῖς καὶ δέρνεσαι καὶ μὴν πικροπορεύεις
Κι' ὁ γιός σου νοῦθε διάβηκε, στ' ἀγύριστον ἐπῆγε,
Μόν δό μου τὸ τουφέκι του καὶ τ' ἄλλα τ' ἄρματα του,
Νὰ τὰ φορέσω τὴν αὐγή, νὰ βγῶ ψηλά στὸ Παῖκο,
Νὰ σμίξω τ' ἀνταρτόπουλα καὶ τὶς ἀνταρτοπούλες,
Νὰ γένω καπετάνισσα, πρώτη μέσ' στὸ μπουλούκι,
Νὰ γδικιωθῶ τὸν ἄντρα μου κ' ἐσὲ τὸν καλογιό σου.

ΤΟΥ ΓΕΡΟ ΠΛΑΤΑΝΟΥ

Ἐνα δεντροῖ μικρούτσικο κ' ἓνα δεντροῖ μεγάλο.
Γυρίζει τὸ μικρούτσικο καὶ κρένει τοῦ μεγάλου :
— Για πέ μου, γέρο-πλάτανε, ποῦ ἔχεις τὰ χίλια χρόνια,
Τὰ χίλια καὶ τὰ πάμπολλα, τὰ δύο πεντακόσα

μύρεται μοιρολογᾶ.

Κ' εἶδανε τὰ ματάκια σου, λύπες καὶ τρανογιόρτια.
Τὰ πράματα, τὰ θάματα, τοῦ Κόσμου τὰ μυστήρια,
Πέ μου κ' ἐμέ, τοῦ νιούτσικου, ἄμαθον μὴ μὲ λένε.

- Τὶ νὰ σοῦ πῶ, μωρὲ δεντρί, τὶ νὰ σοῦ πῶ δεντρακί ;
Μπρὸς πίσω τὰ ἐρημόχρονα, πολέμοι καὶ φουρτοῦνες,
Καὶ πάλε μπρός, πάλε μετά, πολέμοι καὶ μαχαίρι.
Μὰ σὰν κι' αὐτὸν τὸν πόλεμον ἄλλος δὲν ματαγίνη.

Τ' ΑΕΙΟ ΦΑΡΙ

Τρία φαριά λεβέντικα, τρεῖς ἔμορφες φοράδες,
Κάμπο τὸν κάμπο πάγαιναν κι' οὔλο λιανοβοσκοῦσαν.

Ἄνταρτης τις ἐβίγλισεν ἀπὸ ψηλὴ ραχοῦλα.

- Ἔσεῖς φαριά, λεβέντικα, π' ἀστράφτετε στὸν ἥλιο,
Π' ἀστράφτουν οἱ ραχοῦλες σας κι' ὡσὰν χελιοῦ γλυστοῦνε,
Ἔσεῖς δὲν εἶστε γιὰ ζευγά, δὲν κάνετε γι' ἀλέτρι
Μὸν εἶστε γιὰ τ' ἀντάρτικο καὶ γιὰ τρελλὴ πιλάλα.
— Κι' ἂν γιὰ ζευγά δὲν εἴμαστε, ἐσένα δὲ σὲ μέλλει
Κι' ἂν κάνουμε γιὰ σέλωμα, πάλε νὰ μὴ σὲ νοιάζει.
— Νὰ ξέφατε, μωρὲ φαριά, πῶς θὰ καλοπερνᾶτε.
Θὰ βρῆτε πάνω ξέφωτα καὶ σιάδια χλοῖσμένα,
Νερά καθάρια, κρούσταλλα, δασύφυλλα πλατάνια'
Θὰ βόσχετε, θὰ πίνετε, θὰ κάθεστε στ' ἀπόσκια
Κι' ὄντας ξεβγαίνουν Γερμανοί, θὰ ρίχνεστε στὸν κοῦρσο.

Τὸ πρῶτο σκιάχτη κ' ἔφυγε, τὸ δεύτερο προγκήθη,
Τὸ τρίτο, τὸ καλύτερο, τὴν ἀνηφόρα πήρε.

- Καλῶς το, τ' ἄξιο τὸ φαρί, στὰ πλούσια βοσκοτόπια.
— Ἐγὼ δὲν ἤρθα γιὰ βοσκή, οὐδὲ καὶ γιὰ σιργιάνι,

φαρί· φάρος, ἄλογο. ἐβίγλισε· εἶδε ἀπὸ βίγλα, σκοπιὰ. πιλάλα·
τρεξίμο.

Μόν ἦρθα γιὰ τὸν πόλεμο καὶ γιὰ τὸν ἄγριο κοῦρσο.

ΤΟ ΠΛΗΓΩΜΕΝΟ ΦΑΡΙ

Ἄτι δυνατό, φαρᾶκος γοργοπόδης
Χάμου κείτεται, στή μέση λαβωμένος,
Μέσ' στὸ αἶμα πλέει, στὸν ἴδρω κολυμπᾷει.

Ἄντρας τότε κλαίει, ἀντάρτης καβαλάρης:
— Ἄμοιρο φαρί, τί σοῦ ἔμελλε καλό μου;
Σήκω πρόφταξε, ἀντρεϊέψου καὶ στηλώσου,
Σήκω πρόφταξε, νὰ πᾶμε στὸ σεφέρι
Πέρα στὸ Ρουφιᾶ, στῆς Λάρισσας τὸν κάμπο.

— Δὲ μπορῶ, καλέ, δὲ δύνομαι τὸ δόλιο.
Νὰ τὰ μάτια μου, σβηστά, ξεψυχισμένα,
Νὰ τὰ πόδια μου, ξερόξυλα κουτσούρια
Νὰ ἡ χαιτή μου, σὰ δάσο μαραμένο
Νὰ κ' ἡ γλῶσσα μου, πικρὴ - πικρὴ φαρμάκι.

Η ΛΕΝΗ Η ΝΤΕΡΠΕΝΤΕΡΙΣΣΑ

Ἢ Λένη ἢ ντερπεντέρισσα, ἢ Λένη ἢ παιδοπνίχτρα,
Ἰ' ὄλημερις μερκρόπινε κι' ὄλοχρονίς πεινούσε
Καὶ τώρα πῶς φρονίμεψε, καλὴ καὶ τρισκαλούδα!

Ἄπ' τὸ πουρνὸ νῶς τὸ βραδύ κι' ὡς τοῦ ἡλιοῦ τὸ ξέβγα,
Στὸ γνέσιμο, στὸ πλέξιμο στὴν δούλεψη τ' ἀντάρτη,
Μὲ πρόσωπο γλυκύτατο, μὲ γέλιο σὰν τραγοῦδι.

Κι' ὁ καπετάνιος τὴν θωρεῖ καὶ χαίρεται τὸ θᾶμα:

- Αὐτὴ ἴναι, μωρὸ ἀδέρφια μου, αὐτὴ ἴναι ἡ μπεκρο - Λένη ;
—Αὐτὴ ἴναι καπετάνιο μου, αὐτὴ ἴναι ἡ μπεκρο - Λένη.
Ἔμορφη καὶ παντέμορφη, καλὴ καὶ τρισκαλοῦδα
Καὶ στὴν δουλειὰ χροσόχερη καὶ στὸ τουφέκι πρώτη.
-

Ο ΚΥΡΗΣ ΜΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ

Ἄ κύρης μου γραμματικὸς κ' ἡ μάνα μου δασκάλα
Κ' ἐγὼ κουτὸς - κουτούτσικος, νὲ γράφω νὲ διαβάζω.

- Ἄ κύρης μου μ' ἀρώτησε κ' ἡ μάνα μου μοῦ χρένει :
—Γιούλη μου, ποῦ ἴν' τὰ λογικά, γιούλη μου, ποῦ ἴν' ὁ νοῦς σου;
—Τὰ λογικά μου σύγκαλα κι' ὁ νοῦς μου στὸ κεφάλι
Κ' ἡ ἔρημη καρδούλα μου, αὐτήνα δὲ νογάει
Μόνο νογάει πόλεμον κι' ἀντάρτικο τουφέκι.
-

Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

Ἐμένα οἱ γιοί μου δύο, δρακοδέματοι
Κ' οἱ κόρες, τρεῖς νεραΐδες ἡλιογέννητες.

Κ' ἓνα πουρνό, τοὺς πιάσαν, τοὺς ἐκρέμασαν'
Μὲ σπιουνιά τοὺς πῆραν καὶ μὲ μπαμπεσιά
Καὶ πόμεινε τὸ σπίτι μ' ἐρημόκαστρο,
Πόμεινε κ' ἡ καρδούλα μ' νὰ βαριοπονεῖ.

Τοῦτον τὸν μαῦρο πόνο, τοῦτον τὸν καϊμό,
Κατὰρα θὰ τὸν κάνω, διπλανάθεμα,

δὲ νογάει' δὲ νιώθει.

Γιὰ τοὺς προσκνημένους, τοὺς ἀντίχριστους,
Τὶ ἂν τότε διώξω, Θεέ μ', ἀπ' τὴν καρδούλα μου,
Ἄλληγε πάει καὶ βρῖσκει καὶ θρονιαίζεται.

Ἐσεῖς τοῦ Γιούδα τέκνα, τρισκατάρατα,
Τοῦ Κᾶη, χιλιεγγόνια, τρισπαμπόνηρα,
Ἐσεῖς καλὸ μὴ διεῖτε μήδε καὶ χαρά,
Μόνον τοῦ Γιῶβ τὰ ντέρτια καὶ τὰ βάσανα,
Τὰ χίλια καὶ τὰ μύρια καὶ τὰ πάμπολλα.
Τόπος νὰ μὴ σᾶς στέργει, οὔδε κι' ἄνθρωπος,
Γιὰ συντροφιά καὶ φίλον καὶ γειτόνεμα
Μονάχοι νὰ περνᾶτε, νὰ πορεύεστε
Καὶ τὰ μικρὰ παιδούδια, τὰ χιλιάκακα,
Τὸ χᾶϊδι σας νὰ φεύγουν καὶ τὴν συντυχιά.
Τὴν μέρα νὰ σκιαζόσθε, τὴν λαμπρόφεγγη
Νὰ ντρέπεστε τὸν ἥλιον καὶ τὴν χαραυγὴ
Κι' ἂν μπεῖτε σ' ἐκκλησιά, νὰ προσκνηήσετε,
Παπάδες καὶ ψαλτάδες νὰ βουβαίνωνται,
Κ' ἡ Παναγιά νὰ κρύβει τὸν ὑγιούλη της.
Στὸν δρόμον ποὺ πατᾶτε, ποὺ πορεύεστε,
Στ' Ἀθούστου τὸ ἑλιοπύρι καὶ τὸ κάψιμο,
Μαῖιστρος μὴν ἀνασαίνει κι' οὔδε Ζέφυρος
Κ' οἱ βρύσες νὰ στερεύνουν τὸ νεράκι τους.
Παιδάκι ποὺ δὲν παίρνει ἀπὸ νανούρισμα,
Ἐσᾶς νὰ μελετοῦν γιὰ νὰ τὸ σκιάξουνε
Καὶ χίλια τόσα χρόνια κι' ἄλλ' ἀμέτρητα,
Τὶς νύχτες ἢ γιαγιούλα στὰ ἐγγονάκια της,
Δράκονες νὰ σᾶς δηγιέται καὶ Πολύφημος.

Τοῦτον τὸν μαῦρον πόνον, τοῦτον τὸν καϊμό,
Κατὰρα θὰ τὸν κάνω, διπλανάθεμα,
Γιὰ τοὺς προσκνημένους τοὺς ἀντίχριστους,

προσκνημένοι· προδότες. Κᾶης· Κᾶϊν. Γιῶβ· Ἰῶβ. συντυχιά· συν-
ομιλία, συζήτηση.

Τὶ ἄν τότε διώξω, Θέ μ', ἀπ' τὴν καρδοῦλα μου,
Ἄλληγε πάει καὶ βρῖσκει καὶ θρονιαῖζεται.

ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΥΡΟΥ ΤΟΥ

Τοῦ Χάρου ὁ μαῦρος φρούμαξε, στὰ πισινὰ στηλώθη
Κι' ὁ Χάροντας τοῦ μίλησε, γλυκά· γλυκά τοῦ κρένει :
—Μαῦρε μου, τ' ἔχεις καὶ τσιγκλᾶς, τ' ἔχεις καὶ κακοφέρνεις ;
Μὴ τὸ φορτιὸ σ' εἶναι βαρὺ, μὴν οἱ ψυχῆς περίσσιες ;
—Οὔδ' οἱ ψυχῆς εἶναι πολλῆς οὐδὲ καὶ τὸ φορτιό μου,
Μόν' εἶναι κείνη ἡ γριά, ποὺ κλαίει δίχως ἀνάσα·
Κλαίει τὸν γιὸν ὁπού 'χασε, τὸν πρῶτον καπετάνιο
Καὶ πέφτουνε τὰ δάκρυα της, μοῦ καῖνε τὰ καπούλια.

ΕΠΗΡΑ ΠΕΝΝΑ ΚΑΙ ΧΑΡΤΙ

Ἐπῆρα πέννα καὶ χαρτὶ χαρτὶ καὶ καλαμάρι
Νὰ γράψω τῆς Χαρόντισσας, τοῦ ξαποδῶ τῆς μάνας
Νὰ γράψω τῆς Χαρόντισσας, τὰ χίλια παρακάλια.

Κ' εἶπα τὸν πόνο τοῦ Κυροῦ καὶ τ' ὄρφανοῦ τὸ κλαῖτο,
Τῆς χήρας τ' ἀναστέναγμα καὶ τ' ἀδερφοῦ τὴν πίκρα,
Μὰ κεῖ στῆς μάνας τὸν καιμὸ ποῦ 'χασε γιὸν ἀντάρτη,
'Εράγισεν ἡ πέννα μου κ' ἐκάη τὸ χαρτὶ μου.

ΚΑΛΟΣ ΕἶΝ' Ο ΤΡΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ

Καλὸς εἶν' ὁ Τραντάφυλλος, καλὸς καὶ παλληκάρι.

Στερνός στο πισωγύρισμα, πρώτος μέσ' στο γιουρούσι,
Μά 'χει κακόν ἀσχώρετο, νά 'χει ἄχι τοῦ ὄχτροῦ του.

Κι' ὁ καπετάνιος τοῦ μιλεῖ, συχγὰ τὸν συβουλεύει :
Πόλεμος εἶναι, βλάμη μου, κακὸ τραγὸ στὸν κόσμο,
Κακὸ τραγὸ κι' ἀχρείαστος, θεμά τους ποὺ τὸν κάνουν
Κ' ἔρχεται ὥρα σώνεται καιρὸς καὶ τότε βρίζουν
Καὶ πάλι μὲ τὸν ἄνθρωπον, πάλι μὲ τοὺς ἀνθρώπους.
Τὸν π' ἀνικᾶς στὸν πόλεμον, μὴ τὸν κακοκαρδίξεις
Κ' ἐκείνον ὅπου λάβωσες, τήρα μὴ δευτερώσεις
Κ' ἐκείνον ὅπου σκότωσες, σφάλα του τὰ ματάκια,
Κᾶνε σταυρὸ τὰ χέρια του σκῆψε καὶ φίλησέ τον'
Τῆς μάνας στεροφίλημα καὶ τ' ἀδερφοῦ τ' ἀντίο.

ΠΩΣ ΡΕΓΕΤΑΙ Η ΨΥΧΟΥΛΑ ΜΟΥ

Πῶς ρέγεται ἡ ψυχούλα μου, πῶς λαχταρεῖ ἡ καρδιά μου
Νὰ δύνομαν νὰ 'σύχαζα σὲ μαλακὸ κρεβάτι.
Νά 'χω δεξιὰ τὸν γιούλη μου, ξερβὰ τὴν ἀκριβή μου'
Νὰ μὲ κοιμίζουν μουγκατά, νὰ μὲ ξυπνᾶ κοκόρι.
Καματερὴ στ' ἀλέτρισμα, τὴν σκόλη στὴν παρέα
Καὶ τὴν γιορτή, τὴν Πασκαλιά, μὲ τὸν ὄχτρό μου φίλος.

ΜΙΑ ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

Ἡ ἀντιστασιακὴ λογοτεχνία, στάθηκε σταθμὸς γιὰ τὰ γράμματα τῶν περισσότερων Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ τὸ ξεκίνημα ἀπ' αὐτήν, εὐκόλυνε, γιὰ τοὺς συγγραφεῖς, τὸ πέταμα πρὸς τὰ σύγχρονα ὀράματα.

Στὸν τόπο μας, μ' ὅλο πὺ ἡ ἀντίσταση, ἀπὸ ἀποψη συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ κ' ἔθνικῆς ἀνάτασης, ὑπῆρξε φαινόμενο καθολικότερο ἀπ' ὅτι σ' ἄλλα μέρη, πολὺ λίγα πρόφτασαν νὰ γραφοῦν ἢ νὰ δοθοῦν πάνω στὸ πλούσιο θέμα τῆς.

Ὅμως εἶναι γνωστό, πὺς ἓνας ἄλλος ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνας τοῦ Ἔθνους, μιὰν ἄλλη ἀντίσταση, ἐνάντια σὲ προηγούμενο καταχτητὴ, δημιούργησε κορυφαίους ποιητὲς μας, τὸ Σολωμό, τὸν Κάλθο, πὺ χάρισαν στὰ Νεοελληνικὰ γράμματα, τῖς πιὸ ἀριστουργηματικὲς ποιητικὲς σελίδες.

Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, τὴν καθαρὰ πνευματικὴ, ὅποιος κι' ἂν ἦταν ὁ λόγος πὺ ἀνέκοψε τὴν πορεία τῆς καινούργιας Ἀντιστασιακῆς λογοτεχνίας στὸν τόπο μας, δὰ πρέπει νὰ σταμα-

τήρει στο κακό πού 'κανε, γιά νά δοθεῖ στά γράμματά μας ἡ δυνατότητα νά κληρονομήσουν, ὀλοκληρωμένη, τή μεγάλη της προσφορά.

“Ὅμως τὰ ἐπεισόδια τῆς ἀντίστασης ἦταν ἄπειρα.

Κι' ὁ ποιητής, πού δέν εἶναι ἱστορικός ὥστε ν' ἀσχοληθεῖ μέ τή μεθοδική σταχυολόγησή τους, τραγουδᾷ τόσα μόνον ὅσα ἔζησε κι' ἄκουσε, λίγα, ἐλάχιστα.

Θά 'ταν βέβαια σωστό νά μπορούσε νά 'ρθεῖ σ' ἐπαφή μ' ὁλόκαιρο τὸ λαό, αὐτὸν πού 'κανε τήν ἀντίσταση, γιά νά βρεθεῖ κοντά, σ' ὅσο γίνεται, περισσότερες συγκινήσεις.

Μ' αὐτό εἶναι δύσκολο, σχεδὸν ἀκατόρθωτο.

Ἔτσι ἀναγκάζεται ν' ἀπευδύνει παράκληση στούς φορεῖς, νά τοῦ ἀφηγηθεῖ ὁ καθένας, μ' ἓνα του γράμμα, τὸ ἐπεισόδιο πού 'ζησε, μόνος ἢ μέ πολλούς, στό χωριό, στήν πόλη ἢ στό βουνό, προσέχοντας μόνο στήν ἀκρίβεια τῶν χρονολογιῶν καί τοπωνυμίων.

Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἡ συγκίνηση θά ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν ἀφηγητὴ—φορέα, θά τονώνεται στὸν ποιητὴ καί μέ τή σειρά θά μεταδίδεται στὸν ἀναγνώστη.